

SÉANCE DU MERCREDI 29 JANVIER 1997
VERGADERING VAN WOENSDAG 29 JANUARI 1997

SOMMAIRE :

CONGÉS :

Page 2343.

EXCUSÉ :

Page 2343.

MESSAGES :

Page 2343.

Chambre des représentants.

COMMUNICATIONS :

Page 2344.

1. Cour d'arbitrage.
2. Conférence mondiale sur les femmes à Pékin 1995.

ÉVOCATION :

Page 2344.

PROJET DE LOI (Procédure d'évocation) :

Projet de loi modifiant le Code judiciaire et le Code civil en ce qui concerne les procédures en divorce.

Discussion. — *Orateurs* : **M. le président, Mme Van der Wildt, MM. Vandenberghe, Foret, Anciaux, Goris, Mme Milquet, M. Boutmans, M. De Clerck**, ministre de la Justice, p. 2345.

ORDRE DES TRAVAUX :

Page 2350.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1996-1997
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1996-1997

INHOUDSOPGAVE :

VERLOF :

Bladzijde 2343.

VERONTSCHULDIGD :

Bladzijde 2343.

BOODSCHAPPEN :

Bladzijde 2343.

Kamer van volksvertegenwoordigers.

MEDEDELINGEN :

Bladzijde 2344.

1. Arbitragehof.
2. Wereldvrouwenconferentie in Peking 1995.

EVOCATIE :

Bladzijde 2344.

WETSONTWERP (Evocatieprocedure) :

Wetsontwerp tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Burgerlijk Wetboek betreffende de procedures tot echtscheiding.

Bespreking. — *Sprekers* : **de voorzitter, mevrouw Van der Wildt, deheren Vandenberghe, Foret, Anciaux, Goris, mevrouw Milquet, de heer Boutmans, de heer De Clerck**, minister van Justitie, blz. 2345.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN :

Bladzijde 2350.

2 feuilles/vellen

316

DEMANDE D'EXPLICATIONS (Discussion):

Demande d'explications de M. Hatry au Premier ministre sur «les perspectives d'élargissement de l'Union européenne et son impact financier sur le coût d'utilisation des langues officielles».

Orateurs: **MM. Hatry, Goovaerts, Raes, Anciaux, M. Derycke**, ministre des Affaires étrangères, p. 2350.

COMMUNICATION DE M. LE PRESIDENT:

Page 2356.

VRAAG OM UITLEG (Bespreking):

Vraag om uitleg van de heer Hatry aan de eerste minister over «de eventuele uitbreiding van de Europese Unie en de financiële gevolgen ervan voor het gebruik van de officiële talen».

Sprekers: **de heren Hatry, Goovaerts, Raes, Anciaux, de heer Derycke**, minister van Buitenlandse Zaken, blz. 2350.

MEDEDELING VAN DE VOORZITTER:

Bladzijde 2356.

PRÉSIDENCE DE M. SWAELEN, PRÉSIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.

De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 40.

De vergadering wordt geopend om 14.40 uur.

CONGÉS — VERLOF

Mme Bribosia-Picard, MM. De Decker et Devolder, en mission à l'étranger, demandent un congé.

Verlof vragen: mevrouw Bribosia-Picard, de heren De Decker en Devolder, met opdracht in het buitenland.

— Ces congés sont accordés.

Dit verlof wordt toegestaan.

EXCUSÉ — VERONTSCHULDIGD

M. Santkin, pour d'autres devoirs, demande d'excuser son absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heer Santkin, wegens andere plichten.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

MESSAGES

Chambre des représentants

BOODSCHAPPEN

Kamer van volksvertegenwoordigers

M. le président. — Par message du 23 janvier 1997, la Chambre des représentants a transmis au Sénat, tel qu'il a été amendé en sa séance du même jour, le projet de texte complétant l'article 41 de la Constitution par des alinéas 2, 3 et 4.

Ce projet de texte règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution. Il a été envoyé à la commission des Affaires institutionnelles.

Bij boodschap van 23 januari 1997, heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat overgezonden, zoals het in haar vergadering van dezelfde dag werd geamendeerd, het ontwerp van tekst houdende aanvulling van artikel 41 van de Grondwet met een tweede, derde en vierde lid.

Dit ontwerp van tekst regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet. Het werd verwezen naar de commissie voor de Institutionele Aangelegenheden.

Par message du même jour, reçu le 24 janvier 1997, la Chambre des représentants a transmis au Sénat, tel qu'il a été adopté en sa séance du 23 janvier 1997, le projet de loi relative au financement du projet T.G.V.

Ce projet de loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution. La date limite pour l'évocation est le mercredi 29 janvier 1997.

Eveneens bij boodschap van dezelfde datum, ontvangen op 24 januari 1997, heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat overgezonden, zoals het ter vergadering van 23 januari 1997 werd aangenomen, het wetsontwerp betreffende de financiering van het HST-project.

Dit wetsontwerp regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet. De uiterste datum voor evocatie is woensdag 29 januari 1997.

Ensuite, par message du même jour, la Chambre des représentants a transmis au Sénat, tel qu'il a été amendé en sa séance du 23 janvier 1997, le projet de loi rayant le grade de qualification générale de messenger ainsi que les grades de promotion de messenger principal, de messenger-chef et de messenger-chef principal dans les greffes et les parquets des cours et tribunaux et modifiant les conditions de nomination de traducteur au parquet.

Ce projet de loi règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution. Il a été envoyé à la commission de la Justice.

Vervolgens heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers, bij boodschap van 23 januari 1997, aan de Senaat overgezonden, zoals het ter vergadering van 23 januari 1997 werd geamendeerd, het wetsontwerp tot schrapping van de algemene graad van bode en van de bevorderingsgraden van eerstaanwezend bode, hoofdbode en eerstaanwezend hoofdbode in de griffies en de parketten bij de hoven en rechtbanken en tot wijziging van de voorwaarden om als vertaler bij het parket te worden benoemd.

Dit wetsontwerp regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet. Het werd verwezen naar de commissie voor de Justitie.

Finalemment, par messages du 23 janvier 1997, la Chambre des représentants a fait connaître au Sénat qu'elle a adopté et soumettra à la sanction royale:

1^o le projet de loi modifiant certaines dispositions du Code judiciaire en ce qui concerne le personnel des greffes et des parquets;

2° le projet de loi modifiant la loi du 16 juillet 1970 déterminant le cadre du personnel des tribunaux de police et la loi du 20 juillet 1971 déterminant le cadre du personnel des justices de paix;

3° le projet de loi portant assentiment à l'Accord entre le Gouvernement du Royaume de Belgique et le Gouvernement de la République de Belarus concernant le transport par route, signé à Bruxelles le 7 mars 1995;

4° le projet de loi portant assentiment à :

1) l'Accord entre le Gouvernement du Royaume de Belgique, le Gouvernement de la République française et le Gouvernement du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord concernant la circulation des trains entre la Belgique et le Royaume-Uni empruntant la liaison fixe transmanche;

2) le Protocole concernant la circulation des trains sans arrêt entre la Belgique et le Royaume-Uni empruntant la liaison fixe transmanche;

3) l'Accord particulier entre le Gouvernement du Royaume de Belgique, le Gouvernement de la République française et le Gouvernement du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord relatif aux questions de sûreté concernant les trains empruntant la liaison fixe transmanche et circulant entre la Belgique et le Royaume-Uni;

4) le Protocole concernant la mise en place d'un comité intergouvernemental tripartite, signés à Bruxelles le 15 décembre 1993.

Tenslotte heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers, bij boodschappen van 23 januari 1997, aan de Senaat laten weten dat zij heeft aangenomen, en aan de Koning ter bekrachtiging zal voorleggen :

1° het wetsontwerp tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot het personeel van de griffies en parketten;

2° het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 16 juli 1970 tot vaststelling van de personeelsformatie van de politierechtbanken en de wet van 20 juli 1971 tot vaststelling van de personeelsformatie van de vrederechten;

3° het wetsontwerp houdende instemming met het Akkoord over het wegvervoer tussen de Regering van het Koninkrijk België en de Regering van de Republiek Belarus, ondertekend te Brussel op 7 maart 1995;

4° het wetsontwerp houdende instemming met :

1) de Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk België, de Regering van de Franse Republiek en de Regering van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland met betrekking tot het treinverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk via de vaste kanaalverbinding;

2) het Protocol inzake het doorgaand treinverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk via de vaste kanaalverbinding;

3) de bijzondere Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk België, de Regering van de Franse Republiek en de Regering van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland inzake veiligheidsvraagstukken met betrekking tot de treinen tussen België en het Verenigd Koninkrijk via de vaste kanaalverbinding;

4) het Protocol inzake de oprichting van een tripartiet intergouvernementeel comité, ondertekend te Brussel op 15 december 1993.

— Pris pour notification.

Voor kennisgeving aangenomen.

COMMUNICATIONS — MEDEDELINGEN

Cour d'arbitrage — Arbitragehof

M. le président. — En application de l'article 77 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au président du Sénat :

1. la question préjudicielle relative à l'article 56bis, § 2, des lois coordonnées relatives aux allocations familiales pour travailleurs salariés, posée par la Cour du travail de Bruxelles (numéro du rôle 1027);

2. la question préjudicielle concernant l'article 7bis, alinéa 1^{er}, de la loi sur la chasse du 28 février 1882, posée par le juge de paix de Nivelles (numéros du rôle 1028 et 1029, affaires jointes);

3. la question préjudicielle relative aux articles 310 et 311 du Code des impôts sur les revenus (420 et 421 C.I.R. 92), posée par la Cour d'appel de Mons (numéro du rôle 1030);

4. la question préjudicielle relative aux articles 6, 7, 14 et 19, § 1^{er}, de la loi du 26 juillet 1962 relative à la procédure d'extrême urgence en matière d'expropriation pour cause d'utilité publique, posée par le Tribunal de première instance d'Audenarde (numéros du rôle 1032).

Met toepassing van artikel 77 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis aan de voorzitter van de Senaat van :

1. de prejudiciële vraag betreffende artikel 56bis, § 2, van de samengeordende wetten betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders, gesteld door het Arbeidshof te Brussel (rolnummer 1027);

2. de prejudiciële vraag betreffende artikel 7bis, eerste lid, van de jachtwet van 28 februari 1882, gesteld door de vrederechter van Nijvel (rolnummers 1028 en 1029, samengevoegde zaken);

3. de prejudiciële vraag betreffende de artikelen 310 en 311 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen (420 en 421 WIB 92), gesteld door het Hof van Beroep van Bergen (rolnummer 1030);

4. de prejudiciële vraag over de artikelen 6, 7, 14 en 19, § 1, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemene nutte, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde (rolnummer 1032).

— Pris pour notification.

Voor kennisgeving aangenomen.

Conférence mondiale sur les femmes à Pékin 1995

Wereldvrouwenconferentie in Peking 1995

M. le président. — Par lettre du 27 janvier 1997, la ministre de l'Emploi et du Travail, chargée de la Politique de l'égalité des chances entre hommes et femmes, a transmis, conformément à la loi du 6 mars 1996 visant au contrôle de l'application des résolutions de la Conférence mondiale sur les femmes réunie à Pékin du 4 au 14 septembre 1995, le rapport sur le suivi de cette conférence mondiale.

Bij brief van 27 januari 1997 zendt de minister van Tewerkstelling en Arbeid, belast met het Beleid van gelijke kansen voor mannen en vrouwen, met toepassing van de wet van 6 maart 1996 strekkende tot de controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie die van 4 tot 14 september 1995 in Peking heeft plaatsgehad, het verslag over de opvolging van die Wereldvrouwenconferentie over.

— Envoi à la commission des Affaires étrangères et au Comité d'avis pour l'égalité des chances entre les femmes et les hommes.

Verwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Aangelegenheden en naar het Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen.

ÉVOCATION — EVOCATIE

M. le président. — Par message du 29 janvier 1997, le Sénat a informé la Chambre des représentants de la mise en œuvre, ce même jour, de l'évocation du projet de loi relative au financement du projet T.G.V.

Ce projet de loi est envoyé à la commission des Finances et des Affaires économiques.

De Senaat heeft bij boodschap van 29 januari 1997 aan de Kamer van volksvertegenwoordigers ter kennis gebracht dat heden tot evocatie is overgegaan van het wetsontwerp betreffende de financiering van het HST-project.

Dit wetsontwerp wordt verwezen naar de commissie voor de Financiën en de Economische Aangelegenheden.

PROJET DE LOI MODIFIANT LE CODE JUDICIAIRE ET LE
CODE CIVIL EN CE QUI CONCERNE LES PROCÉDURES
EN DIVORCE (Évocation)

Discussion

WETSONTWERP TOT WIJZIGING VAN HET GERECHTE-
LIJK WETBOEK EN HET BURGERLIJK WETBOEK
BETREFFENDE DE PROCEDURES TOT ECHTSCHEI-
DING (Evocatie)

Bespreking

M. le président. — Nous abordons l'examen du projet de loi modifiant le Code judiciaire et le Code civil en ce qui concerne les procédures en divorce.

Wij vatten de bespreking aan van het wetsontwerp tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Burgerlijk Wetboek betreffende de procedures tot echtscheiding.

Conformément à notre règlement, le texte amendé par la commission servira de base à notre discussion. (*Voir document n° 1-437/6 de la commission de la Justice du Sénat. Session de 1996-1997.*)

Overeenkomstig het reglement geldt de door de commissie voor de Justitie geamendeerde tekst als basis voor de bespreking. (*Zie document nr. 1-437/6 van de commissie voor de Justitie van de Senaat. Zitting 1996-1997.*)

La discussion générale est ouverte.

De algemene bespreking is geopend.

De rapporteur, mevrouw Maximus, kan wegens een vakbondsactie niet aanwezig zijn. Ik stel voor dat mevrouw Van der Wildt, die in het bezit is van de tekst van de rapporteur, ons hiervan lezing geeft en vervolgens het woord neemt namens de SP-fractie.

Het woord is aan mevrouw Van der Wildt.

Mevrouw Van der Wildt (SP) (rapporteur loco mevrouw Maximus). — Mijnheer de voorzitter, op de radio hoort men wel eens: «Wegens een vakbondsactie hoort u nu een vervangprogramma.» Dit is echter hier niet het geval. Ik wil mevrouw Maximus uitdrukkelijk verontschuldigen. Zij bevindt zich op het ogenblik in Straatsburg. Wegens een vakbondsactie kan zij hier niet tijdig zijn.

Ze heeft mij echter de tekst van het verslag en van de beschouwingen van de SP-fractie gegeven. Ik dank deze vergadering dat ik deze teksten mag voorlezen.

De commissie voor de Justitie heeft het voorstel van wet van de heer Vandeurzen, dat door de Kamer van volksvertegenwoordigers werd goedgekeurd en aldus het statuut van wetsontwerp kreeg, na evocatie tijdens niet minder dan zes vergaderingen onderzocht. Na grondige gedachtewisselingen en raadplegingen van specialisten terzake werd de overgezonden tekst op meerdere plaatsen geamendeerd. Ik zal niet stilstaan bij de tekstaanpassingen die een zuiver legistiek karakter hebben, en mij beperken tot de amendementen die slaan op de inhoud en de procedure zelf.

Op artikel 2 worden twee amendementen aanvaard. Het eerste heeft tot doel de griffier te responsabiliseren bij de inschrijving van een zaak op de rol van de zaken in kort geding wanneer het dagvaardingsexploot ook eisen met betrekking tot de voorlopige maatregelen bevat. Een tweede amendement schrapt de te zwaar bevonden straf van verval wanneer ontbrekende stukken niet binnen een maand na de verzending naar de rol door de partijen aan het dossier worden toegevoegd, omdat de partijen immers zelf afhankelijk zijn van de termijnen waarbinnen openbare besturen de noodzakelijke stukken overhandigen. De commissie meent dat de rechter moet kunnen oordelen of er al dan niet sprake is van vertragingprocedures. De commissie onderstreept hierbij dat de rechtzoekende zich kan baseren op de mogelijkheden van het Gerechtelijk Wetboek om de verplichte vaststelling te vragen.

In artikel 3 wordt met het oog op een eenvormig taalgebruik de term «akkoord» vervangen door «de bekrachtigde overeenstemming».

Artikel 4, dat door de Kamer van volksvertegenwoordigers blijkbaar werd goedgekeurd omdat het een oplossing kan bieden om de vordering bij gewone conclusies uit te breiden in geval van verstekvonnis, gaf echter aanleiding tot een uitvoerige bespreking. Na afloop daarvan en rekening houdend met het advies van mevrouw Meulders, wordt vastgesteld dat de artikelen 807 en 808 van het Gerechtelijk Wetboek samen moeten worden gelezen met het artikel 1268 en wordt eenparig beslist artikel 4 te schrappen.

Artikel 5 wordt ongewijzigd overgenomen en wordt aldus artikel 4 van het nieuwe ontwerp.

De commissie besliste vervolgens eenparig artikel 6 van het ontwerp van de Kamer aan te passen ter verduidelijking van de tegenstelbaarheid van het vonnis tot echtscheiding tegenover derden, wanneer één van de voormalige echtgenoten overlijdt tussen het in kracht van gewijsde gegane vonnis en de overschrijving ervan in het register van de burgerlijke stand. Het wordt artikel 5 in het nieuwe ontwerp.

Een nieuw artikel 6, waarbij een technische correctie wordt aangebracht in de Franse tekst van artikel 1278, wordt door de commissie eenparig in het ontwerp ingevoegd.

De artikelen 7, 8 en 9 worden onder dezelfde nummering ongewijzigd in het nieuwe ontwerp aangenomen.

Artikel 10 gaf aanleiding tot de indiening van amendementen, waarvan er één werd ingetrokken en het andere na subamendering eenparig werd aanvaard. De aldus gewijzigde tekst van artikel 10 heeft tot doel de rechter de mogelijkheid te geven de onderhoudsbijdrage voor de kinderen niet alleen te wijzigen wanneer de toestand van de kinderen verandert buiten de wil van de partijen, maar ook wanneer de toestand van de partijen zelf, buiten hun wil, ingrijpende wijzigingen ondergaat. Daarbij wordt gepreciseerd dat het beginsel van de evenredigheid van de bijdragen van de partners de regel blijft.

Het bij amendement ingevoegde nieuwe artikel 12 wijzigt artikel 1290 van het Gerechtelijk Wetboek ten einde duidelijk te maken dat de rechter de beschikkingen die strijdig zijn met het belang van de kinderen, na een tegensprekelijk debat kan laten schrappen of wijzigen, los van het feit of de kinderen al dan niet kunnen worden gehoord.

Artikel 13 herneemt ongewijzigd artikel 12 van de tekst die door de Kamer van volksvertegenwoordigers werd overgezonden.

Artikel 14 wijzigt artikel 13 van het ontwerp ten einde de nodige concordantie in te voeren met artikel 1290 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd door het bovenvermelde artikel.

Het bij amendement ingevoegde artikel 15 vult artikel 1294 van het Gerechtelijk Wetboek aan. Dit laatstgenoemde artikel bepaalt immers dat de echtgenoten samen en in persoon voor de voorzitter van de rechtbank dienen te verschijnen binnen een maand nadat drie maanden verlopen zijn, te rekenen vanaf het proces-verbaal bedoeld in artikel 1292. Deze termijn wordt echter geschorst zolang, in voorkomend geval, de rechtspleging bedoeld in artikel 931, derde tot zevende lid, niet tot een einde is gebracht. Artikel 15 beoogt eveneens te voorzien in deze schorsing voor de rechtspleging bepaald in het gewijzigde artikel 1290, vierde lid.

Artikel 16 wijzigt artikel 1298 van het Gerechtelijk Wetboek ten einde de in de rechtsleer en rechtspraak bestaande betwisting weg te werken inzake de wijze waarop de overeenkomsten met betrekking tot de kinderen kunnen worden gewijzigd. De eenparig aangenomen tekst sluit de onderhandse wijzigingen uit.

Artikel 17 herneemt ongewijzigd artikel 15 van het door de Kamer van volksvertegenwoordigers overgezonden ontwerp.

Artikel 18 past artikel 1304 van het Gerechtelijk Wetboek aan ten einde eenvormigheid te creëren met de wijziging die werd aangebracht in artikel 1278. Dit amendement werd eveneens eenparig goedgekeurd.

De artikelen 19 en 20 nemen de artikelen 16 en 17 van het ontwerp van de Kamer ongewijzigd over.

De artikelen 21 en 22 vervangen artikel 14 van het door de Kamer overgezonden ontwerp. De nieuwe tekst moet vermijden dat er een misverstand ontstaat over de controlebevoegdheid van de procureur des Konings. De wettelijke voorwaarden, bedoeld in artikel 1297 van het Gerechtelijk Wetboek, zijn deze die opgenomen zijn in de artikelen 275 en 276 van het Burgerlijk Wetboek.

De commissie oordeelt eenparig dat het daarom beter is de zinsnede «op het ogenblik van het verzoekschrift» in deze artikelen zelf op te nemen.

Artikel 23 neemt artikel 18 van het ontwerp ongewijzigd over.

Artikel 24 beoogt de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met deze van het Gerechtelijk Wetboek in overeenstemming te brengen. De commissie stemt eenparig in met de invoeging van dit artikel.

Artikel 25 neemt de tekst van artikel 19 van het ontwerp over met verduidelijking dat het gaat om een wijziging van artikel 311bis van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 26, een nieuw artikel, beoogt eveneens bepalingen van het Burgerlijk Wetboek in overeenstemming te brengen met deze van het Gerechtelijk Wetboek. Ook dit amendement wordt eenparig goedgekeurd.

Bij de eindstemming wordt het ontwerp, zoals geamendeerd, eenparig goedgekeurd. Ook het verslag wordt eenparig goedgekeurd.

Tot daar bij het verslag.

Mevrouw Maximus wenst aansluitend bij het verslag namens de SP-fractie enkele bedenkingen te formuleren.

Uit de omzichtigheid waarmee in eerste instantie de Kamer van volksvertegenwoordigers het voorstel van de heer Van Deurzen tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure van echtscheiding behandeld heeft, blijkt dat de wetgevende macht zich meer en meer realiseert dat het schrijven van goede wetten vandaag geen simpele opdracht meer is.

Na twee jaar reeds bleek het immers noodzakelijk de wet van 30 juni 1994 tot wijziging van de echtscheidingsprocedures aan te passen: omdat de rechterlijke macht niet altijd voldoende creativiteit aan de dag legt om bepaalde problemen zelf op te lossen. Bovendien, waren vormen van rechtspraak ontstaan eigen aan een bepaalde rechtbank, waardoor de gelijke behandeling waarop de burgers recht hebben, in het gedrang komt.

Het feit dat het voorstel van de heer Van Deurzen, dat nochtans na raadpleging van specialisten op meerdere plaatsen geamendeerd werd, als ontwerp van wet na evocatie door de senatoren andermaal moest worden aangepast, versterkt mijn overtuiging dat ons rechtsapparaat nog ver verwijderd is van een eigentijds instrument van efficiënte geschillenregeling.

Positief is dan weer dat met de behandeling van het wetsontwerp het einde in zicht komt van wat ik zou durven noemen het formele aspect van de echtscheiding. Hoewel sommige belangengroepen dit wel eens in twijfel durven te trekken, mag het belang ervan niet worden onderschat.

In de plaats van langdurig aanslepende rechtsprocedures, met vaak zeer menselijke, maar ook zeer pijnlijke confrontaties, komen menswaardige en in tijd duidelijk af te bakenen procedures. Tevens heeft deze wet tot gevolg dat de vroegere discriminatie in duur is weggevoerd van de echtscheiding bij onderlinge toestemming, die een veel humanere aanpak en afhandeling aan de beëindiging van het huwelijk geeft dan de «vechtscheiding», waarbij de vuile was op straat wordt gegooid.

Uit de weliswaar magere statistische gegevens blijkt alvast dat de echtscheiding bij onderlinge toestemming de jongste jaren aan een spectaculaire remonte is begonnen en vandaag de dag in aantal hoger ligt dan de echtscheidingen op grond van feiten. Een positieve evolutie, die wij slechts kunnen toejuichen en die wij als SP ten volle steunen. Dat is trouwens de reden waarom de SP in het Vlaams Parlement een voorstel van decreet heeft ingediend om de scheidingsbemiddeling te organiseren en te reglementeren.

Dit neemt evenwel niet weg — en de bovenstaande vaststellingen ondersteunen het — dat nu stilaan de tijd rijp is om ook inhoudelijk, de discussie aan te gaan meer bepaald over de gron-

den tot echtscheiding. Wij zijn alvast vragende partij om de discussie over de grond van de zaak te voeren en wij hopen dat ook de andere fracties eenzelfde discussiebereidheid zullen tonen.

Een eerste stap ligt ongetwijfeld in onze voorstellen om de termijn voor de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding van vijf jaar naar twee jaar terug te brengen. Wij kunnen begrip opbrengen voor het weren van deze voorstellen uit de voorliggende procedurele hervorming, maar dringen toch aan op een spoedige behandeling ervan.

Deze bespreking kan dan de voorbode vormen van de fundamentele discussie, die erop neerkomt de schuldvraag in de actuele echtscheidingswetgeving, die op haar beurt nog stoelt op Napoleontische invloeden, weg te werken. Tijden veranderen immers en het is bijna een boutade te stellen dat, buiten de sporadische uitzonderingen, niet één, maar beide partners schuld hebben aan het spaak lopen van hun relatie.

Wie dat erkent of durft te erkennen, moet meteen ook de stap durven zetten om de gevolgen van de echtscheiding los te koppelen van het nu alom aanwezige schuldprincipe. Vooral over het alimentatievraagstuk zullen moeilijke discussies niet te vermijden zijn. Eerder dan het behoud van de door twee mensen opgebouwde levensstandaard ten behoeve van de «onschuldige» echtgenoot, moet bij dit alimentatievraagstuk rekening worden gehouden met de reële noden, de sociaal-economische zelfredzaamheid van de ex-partners en de kansen daartoe. Dat betekent dat, terwijl in principe de alimentatie in duurtijd moet worden beperkt, er ook uitzonderingen zullen zijn die deze regel bevestigen.

Uiteraard is dit alles vandaag slechts een aanzet tot de naar onze mening noodzakelijke discussie, waartoe wij de assemblee bij deze uitnodigen. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Vandenberghe.

De heer Vandenberghe (CVP). — Mijnheer de voorzitter, door de wet van 30 juni 1994 werd het echtscheidingsprocesrecht ingrijpend gewijzigd. Deze wet heeft ondertussen bewezen zeer verdienstelijk te zijn, wat echter niet wegneemt dat hier en daar enkele moeilijkheden bij de toepassing ervan worden vastgesteld. Het wetsontwerp dat wij nu bespreken, heeft als doel deze problemen te verhelpen en moet in zekere zin dan ook worden beschouwd als een bijsturing van de wet van 30 juni 1994.

Door dit wetsontwerp te evoceren geeft de Senaat opnieuw blijk van haar belangstelling die hij als reflectiekamer wenst te hechten aan de kwaliteitszorg, zeker wanneer het gaat over een materie die het voorwerp uitmaakt van een regeling in het Burgerlijk Wetboek. Wij moeten immers verhinderen dat slechte regelgeving of wetgeving ertoe leidt dat de partijen met onnodige juridische problemen worden geconfronteerd.

In het licht van deze algemene vaststelling wil ik even dieper ingaan op een paar van de tekstwijzigingen die in de commissie voor de Justitie werden aangebracht na een zeer vruchtbaar debat.

Zo werd er om te beginnen bepaald dat de rechter die bij een scheiding bij onderlinge toestemming de echtscheiding uitsprekt, de overeenkomsten met betrekking tot de minderjarige kinderen dient te homologeren. In de praktijk zal dit twee belangrijke gevolgen met zich brengen, waardoor meteen ook elke onduidelijkheid terzake verdwijnt.

Eenzijds zullen de overeenkomsten met betrekking tot de minderjarige kinderen daardoor uitvoerende kracht krijgen, wat vooral van belang is wanneer deze overeenkomsten niet werden opgenomen in een notariële akte.

Anderzijds, heeft deze bepaling tot gevolg dat men voor eventuele latere wijzigingen van deze overeenkomsten opnieuw voor de rechter zal moeten verschijnen. Vooral omtrent de vraag op welke wijze tot wijziging van de overeenkomsten met betrekking tot kinderen kon worden overgegaan, al dan niet onderhands, ontstonden er in de praktijk onduidelijkheid en twistgesprekken.

Voorts toont de gebruikte formulering duidelijk aan dat de rechter de overeenkomsten met betrekking tot de minderjarige kinderen inhoudelijk kan toetsen en dat zijn taak in dit verband zich niet beperkt tot het louter kennisnemen en het officialiseren in

de louter formele zin van deze overeenkomsten. Het belang van de kinderen dient immers centraal te staan, en de rechter moet daarop kunnen toezien.

In dit verband kan ook worden verwezen naar de controlebevoegdheid van de procureur des Konings. Volgens artikel 1297 van het Gerechtelijk Wetboek dient deze laatste na te gaan of aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. De tekst van het ontwerp zoals overgezonden door de Kamer van volksvertegenwoordigers, voorzag in een precisering dienaangaande, te weten dat het tijdstip waarop aan de wettelijke voorwaarden dient te worden voldaan, het ogenblik is van de neerlegging van het verzoekschrift tot echtscheiding.

Dit kon evenwel worden geïnterpreteerd als een beperking van de controlebevoegdheid van de procureur des Konings. De procureur moet immers controleren of alle voorwaarden vervuld zijn. Dit betekent, bijvoorbeeld, ook de controle op het naleven door de partijen van de door de rechter geformuleerde aanmaningen tot wijziging of schrapping van de in de overeenkomst van deze partijen opgenomen bepalingen die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen. Aangezien de wettelijke voorwaarden waarop artikel 1297 doelt, eigenlijk opgesomd staan in de artikelen 275 en 276 van het Burgerlijk Wetboek, gaf men er de voorkeur aan de precisering van het tijdstip van de beoordeling in laatstgenoemde artikelen in te schrijven. Dit heeft tot gevolg dat, bijvoorbeeld, de rechter de echtscheiding kan weigeren, wanneer de partijen geen gevolg geven aan de aanmaning tot wijziging van bepalingen in hun overeenkomst die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen.

Een andere onduidelijkheid die werd opgelost, was de vraag of de rechter de partijen kan verzoeken dergelijke bepalingen strijdig met de belangen van de minderjarige kinderen te wijzigen of te schrappen, ook wanneer de kinderen hierover niet eerst werden gehoord, zoals bepaald in artikel 1290, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek. Wanneer men het huidige artikel 1290 van het Gerechtelijk Wetboek letterlijk interpreteert, is dat immers niet het geval. Dit leidt tot discriminatie van onmondige, minderjarige kinderen. Aangezien zij niet kunnen worden gehoord, kan de rechter voor hen ook niet ingrijpen. Daarom werd besloten artikel 1290 van het Gerechtelijk Wetboek zo aan te passen dat de rechter de beschikkingen met betrekking tot de minderjarigen kan laten wijzigen of schrappen, zowel wanneer hij deze kinderen heeft gehoord, als wanneer dit niet het geval was.

Voor alle duidelijkheid moeten wij hier opmerken — en dat werd ook uitdrukkelijk tijdens de commissiebesprekingen beklemtoond — dat de rechter niet zelf de bepalingen die hij strijdig acht met de belangen van de minderjarige kinderen, kan wijzigen of schrappen. In de wet staat immers duidelijk: «laten wijzigen of schrappen». Hij kan met andere woorden de partijen enkel verzoeken dit te doen.

Vandaar overigens dat voorheen ook werd gesproken van homologatie van de overeenkomsten met betrekking tot de minderjarige kinderen. Homologeren is immers het bekrachtigen na inhoudelijke controle van de overeenkomsten tussen de partijen. Dit impliceert niet dat de rechter ambtshalve een overeenkomst kan wijzigen. Indien de partijen niet ingaan op de wijzigingen die de rechter voorstelt, dan kan deze wel de echtscheiding weigeren.

Een laatste element waarbij ik nog even wil stilstaan, is de wijziging na echtscheiding van de bepalingen met betrekking tot de kinderen. Zoals aangehaald moet een dergelijke wijziging voortaan aan de rechter worden voorgelegd, ook wanneer de partijen een akkoord hebben bereikt. Aangezien de rechter controleert of de bepalingen met betrekking tot de kinderen niet strijdig zijn met de belangen van deze kinderen, is dit niet meer dan normaal. Deze regeling voorkomt immers dat men achteraf bepalingen die op uitdrukkelijk verzoek van de rechter werden aangepast, opnieuw zou wijzigen om de oorspronkelijke bepalingen, waartegen de rechter precies bezwaren had, opnieuw invoert.

In dit verband rees er nog een andere vraag: in hoeverre is een wijziging van de overeenkomsten in verband met de kinderen mogelijk, indien er hierover geen akkoord tussen de partijen bestaat? Volgens het laatste lid van artikel 1288 van het Gerechtelijk

Wetboek kunnen deze overeenkomsten alleen worden herzien wanneer nieuwe en onvoorziene omstandigheden de toestand van de kinderen ingrijpend hebben gewijzigd.

Hierbij rijst de concrete vraag waarom een herziening enkel mogelijk is ingevolge een wijziging in de toestand van het kind en niet in die van de ouders. Dit heeft immers tot gevolg dat een kind van ouders, gescheiden met onderlinge toestemming, niet zal kunnen profiteren van een wijziging in de situatie van een van de ouders. Een wijziging van artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek in die zin werd dan ook aanvaard. De reeds door de Kamer van volksvertegenwoordigers aangebrachte wijziging, volgens dewelke de omstandigheden dienen te zijn ontstaan buiten de wil van de partijen, werd daarbij behouden. Aldus wordt mogelijk kwaadwillig opzet voorkomen. De term «buiten de wil van de partijen» geeft immers aan dat geen rekening mag worden gehouden met de omstandigheden die door de ouders zelf in het leven worden geroepen.

Hoewel het merendeel van de aanpassingen van eerder technische aard is, veranderen de enkele wijzigingen waarnaar ik heb verwezen, toch ook inhoudelijk de procedure van de echtscheiding door onderlinge toestemming met betrekking tot de bescherming van de minderjarige kinderen.

In het licht van de uitgangspunten die ik bij de aanvang van mijn uiteenzetting heb toegelicht, namelijk de evaluatie van en de zorg voor de kwaliteit van de wetgeving, kan het werk van de commissie voor de Justitie als succesvol worden bestempeld. De CVP-senaatsfractie zal het geamendeerde wetsontwerp dan ook goedkeuren. (*Applaus.*)

M. le président. — La parole est à M. Foret.

M. Foret (PRL-FDF). — Monsieur le président, permettez-moi, à l'occasion de cette brève intervention, de souligner l'important travail réalisé par le Sénat dans le cadre de l'examen de ce projet de loi sur le divorce que nous avons décidé d'évoquer. Ce texte, a priori très technique, a des conséquences pratiques pour nos concitoyens, conséquences qui sont loin d'être négligeables. Il est important qu'une assemblée parlementaire telle que la nôtre ait voulu consacrer son temps et son énergie à l'amélioration de dispositions qui ne rentrent pourtant pas dans le cadre des préoccupations politiques majeures du moment.

Nous confirmons donc ici les propos pertinents tenus récemment par notre président à un quotidien francophone: «Que le Sénat essaie surtout de bien faire ce qu'il doit faire dans tous les domaines que la Constitution prévoit pour lui, à savoir assurer la qualité de la législation, être le point de rencontre entre les Communautés et le pouvoir fédéral et alimenter la réflexion.» Je pense avoir toujours tenu le même type de propos à cette tribune.

L'intervention de notre président m'a paru intéressante à plus d'un titre et je pense que, dans notre débat programmé demain sur la loi spéciale d'application de l'article 125 de la Constitution, nous pourrions gloser sur les relations que nous entretenons avec un gouvernement «impatience» et «envahissant», pour reprendre les expressions de notre président.

Mais ne nous égarons pas et revenons-en à notre projet relatif au divorce. C'est au cours de notre studieuse retraite à Ostende, au mois de décembre 1996, que nous avons dressé l'inventaire des nombreuses imperfections qui subsistaient dans ce projet qui avait pourtant pour finalité de couper court aux difficultés apparues dans le sillage de la réforme de 1994. Cette réflexion était d'ailleurs appuyée par certains commentaires doctrinaux suscités par le vote à la Chambre de cette nouvelle réforme.

Nous ne nous étions donc pas trompés lorsque nous avons, mon groupe et d'autres, apposé notre signature au bas d'une demande d'évocation qui, une fois n'est pas coutume, a été suivie d'effet. Le fait est assez rare pour qu'on le souligne: des amendements déposés par l'opposition ont été approuvés par la commission de la Justice et seront, je l'espère, adoptés demain par le Sénat réuni en séance plénière.

Le droit d'évocation prévu par le Sénat peut donc se révéler utile, et je tiens à le rappeler à une certaine presse qui nous a beaucoup critiqués ces derniers temps. J'affirme également que l'opposition, quoi qu'en pense la majorité, peut avoir de très

bonnes idées. Je suis heureux, pour l'honneur et la dignité du Sénat, que M. Erdman ait bien voulu tenir compte de ces propositions. Il est d'ailleurs intéressant de noter qu'un autre projet d'évocation, celui relatif à la proposition sur le travail de nuit que nous n'avons pas cosignée en tant que membres de l'opposition, a été renvoyé avec fracas cette semaine après 35 minutes de discussion en commission. La majorité a parfois des idées qui nous poussent à nous interroger sur sa faculté d'évoquer des textes votés à la Chambre! Pour le reste, je renvoie chacun à des réflexions plus profondes sur des évocations qui émanent de l'opposition en constatant qu'elles peuvent avoir leur intérêt.

J'estime que notre intervention dans cette affaire a été intéressante et déterminante. Je pense d'abord à la suppression de la disposition qui prévoyait initialement, dans le cadre de l'article 1268 du Code judiciaire, l'exigence des conclusions nouvelles prises contradictoirement.

Je pense aussi, par ailleurs, à ces autres amendements, dont je suis également cosignataire avec M. Desmedt, qui complètent les articles 1278 et 1304 du Code judiciaire. La solution que nous avons proposée — et dont la pertinence a d'ailleurs été confirmée par divers experts — vise à résoudre de manière plus équitable les problèmes rencontrés en cas de décès d'un des époux entre le moment où une décision prononçant leur divorce a acquis force de chose jugée et la transcription de celui-ci.

Bien que n'ayant pas obtenu entière satisfaction en ce qui concerne le nouvel alinéa qui complétera l'article 1254, paragraphe 3, du Code judiciaire, je dois admettre que l'on a évité le pire en éradiquant du texte la sanction de déchéance lorsque des pièces font défaut ou sont incomplètes.

Outre mon regret de n'avoir pu convaincre une majorité du bien-fondé de l'ensemble de mes amendements, je voudrais exprimer ici un nouveau appel relatif à une réduction indispensable du délai nécessaire pour obtenir le divorce pour séparation de fait. On a à nouveau postposé ce débat sur le principe d'une réduction à deux ans du délai fixé, actuellement de manière non justifiée et anachronique, à cinq ans. J'aimerais cependant réentendre de manière publique et officielle l'engagement du ministre et des partenaires de la majorité de traiter «dans le mois» au Sénat la proposition de loi que j'ai cosignée avec M. Erdman et d'autres collègues et qui vise précisément à réaliser cet objectif. Mon groupe, comme d'ailleurs je suppose celui des autres auteurs de la proposition de loi, se réjouit de sa mise à l'ordre du jour de la commission de la Justice comme c'était le cas aujourd'hui, mais ne s'en contentera pas et exigera un réel débat.

J'estime que le Sénat a travaillé vite et bien sur ce projet. Pourtant sa tâche n'était pas aisée étant donné l'ordre du jour chargé de la commission de la Justice et les délais restreints de la procédure d'évocation. En conséquence, mon groupe soutiendra ce projet en espérant que M. le ministre aura à cœur de défendre devant la Chambre les modifications et améliorations qui y ont été apportées.

Enfin, j'espère aussi que cette assemblée pourra examiner avec la même objectivité et le même sens du travail en commun d'autres projets d'évocation qui ont été déposés. Je pense notamment au projet de loi sur l'interdiction de la publicité sur le tabac. J'ai constaté que 29 sénateurs déjà avaient accepté d'évoquer ce texte et j'espère que l'ensemble de cette assemblée aura à son sujet la même approche positive qu'elle a eue en ce qui concerne la proposition de loi sur le divorce. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — De heer Anciaux is ingeschreven in het debat, maar hij moet rond dezelfde tijd in de commissie een vraag om uitleg stellen. Mag ik voorstellen om, tegen de gewoonte in, even van de volgorde op de sprekerslijst af te wijken en de heer Anciaux nu de gelegenheid te geven een korte uiteenzetting te houden? (*Instemming.*)

Het woord is aan de heer Anciaux.

De heer Anciaux (VU). — Mijnheer de voorzitter, ik dank u voor dit voorrecht. Dit wetsontwerp draagt vanzelfsprekend de goedkeuring van de Volksunie weg. Aansluitend bij de uiteenzetting die namens de SP-fractie werd gehouden dringen wij eveneens aan op een open debat over de echtscheidingsproblematiek. Hier-

bij moet worden uitgegaan van het belang van de kinderen. Er zijn wel al stappen gedaan, maar er wordt te weinig rekening gehouden met de rechten van de kinderen. Zij zijn immers in eerste instantie het slachtoffer. Het is inderdaad uit de tijd in de echtscheidingsproblematiek de schuldvraag centraal te stellen. Een echtscheiding is hoe dan ook meestal niet in het voordeel van de kinderen, hoewel het natuurlijk ook niet goed is dat ze voortdurend met twistende ouders of met zware ruzies worden geconfronteerd.

Het ware nuttig om, in navolging met wat in sommige landen reeds gebeurt, kinderen veel nauwer bij de regeling van de echtscheiding te betrekken. De voorlopige, dringende en definitieve maatregelen moeten gebaseerd zijn op een status quo van de rechten van het kind. Het moet bijvoorbeeld niet altijd vanzelfsprekend zijn dat de kinderen de gevolgen ondergaan. Zo zouden het bijvoorbeeld niet langer altijd de kinderen moeten zijn die van de vader naar de moeder verhuizen. Ook de ouders zouden kunnen verhuizen naar de woonplaats waar de kinderen verblijven zodat zij in de vertrouwde omgeving van hun school en hun vrienden kunnen blijven wonen.

Er zijn ongetwijfeld nog heel wat andere elementen in de echtscheidingsproblematiek die verder uitgebreid kunnen worden behandeld. Het voorstel van de SP-fractie moet *au sérieux* worden genomen. Ik zou het erg op prijsstellen mochten wij met de minister een fundamenteel debat kunnen voeren over de noodzaak ons echtscheidingsrecht aan te passen, niet alleen aan de noden van de tijd, maar ook, en in eerste instantie, aan de behoeften van de kinderen. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Goris.

De heer Goris (VLD). — Mijnheer de voorzitter, ik zal eveneens mijn uiteenzetting kort houden, aangezien het om een technisch ontwerp gaat. De bedoeling ervan is het procedurerecht inzake echtscheiding en scheiding van tafel en bed aan te passen rekening houdend met een aantal ervaringen uit de praktijk en met de opmerkingen van academici bij de wijziging van de wet van 30 juni 1994.

Dit is de verdienste, maar tegelijk ook de zwakte van het ontwerp. Het is de verdienste omdat hiermee een vorm van evaluatie van de wetgeving wordt geïntroduceerd waarbij de wet aan de praktijk kan worden getoetst en tevens kan worden nagegaan in welke mate de doelstellingen van de wetgever van 1994 werden bereikt dan wel of er zich bij de uitwerking moeilijkheden hebben voorgedaan. In een tijdperk dat wordt gekenmerkt door een enorme toename van rechtsregels, zijn een duidelijke formulering en een efficiënte toepassing van het allergrootste belang. Zo niet bestaat het gevaar dat de jurist, a fortiori de burger, door de bomen het bos niet meer ziet.

Ik onderstreep dus nogmaals het grote belang van een systematische wetevaluatie.

Anderen hebben dat hier trouwens voor mij al beklemtoond. Ik beoog niet zozeer een evaluatie binnen een vast tijdsbestek, maar wel een evaluatie die gebeurt volgens een gestandaardiseerde en wetenschappelijke methode. Dit kan de kwaliteit van de wetgeving alleen maar ten goede komen.

Een punt van kritiek op het ontwerp is dat het te weinig raakt aan de inhoudelijke aspecten van het echtscheidingsrecht. De afschaffing van de leeftijdsvereiste en van de minimumduur van het huwelijk als voorwaarden voor echtscheiding bij onderlinge toestemming was voor de Kamer bijvoorbeeld reeds te vergaand. Nochtans zou dit een einde maken aan nutteloos onderscheid tussen verschillende vormen van echtscheiding.

Ook de VLD-fractie kijkt uit naar een fundamenteel debat over maatregelen om de verschillende mogelijkheden om uit de echt te scheiden te versoepelen. De aanzet daartoe werd daarnet gegeven door mevrouw Van der Wildt van de SP-fractie en ook de fractievoorzitter van de PRL, de heer Foret, dringt op een dergelijk debat aan. Het is mijn overtuiging dat de bevolking op het ogenblik een signaal verwacht, ook van de Senaat, waarmee wij duidelijk aangeven dat wij de bestaande procedures resoluut willen versoepelen, verduidelijken en eenduidig maken, dit in het belang van alle betrokkenen, dus ook van de kinderen.

Deze kritiek doet geen afbreuk aan de verdiensten van het ontwerp. De VLD-fractie zal dit dan ook goedkeuren. (*Applaus.*)

M. le président. — La parole est à Mme Milquet.

Mme Milquet (PSC). — Monsieur le président, notre société évolue et la famille, telle que nous l'envisagions voici à peine quelques années, change fondamentalement. Il est donc de notre rôle, me semble-t-il, en tant que législateurs, d'adapter nos lois à cette évolution.

En 1994, sous l'ancienne législature, les procédures en divorce avaient déjà été radicalement modifiées dans cette optique.

Nous souhaitons également assurer un réel suivi de cette loi, afin d'améliorer la procédure prévue par celle-ci, ou réaliser certains ajustements pour remédier aux problèmes pratiques survenus lors de son application.

Le travail que nous clôturons aujourd'hui démontre la prise de conscience que nous avons de notre rôle, lequel ne consiste pas toujours à produire une quantité considérable de normes mais, de plus en plus, à évaluer, corriger et adapter des normes — parfois récentes — afin que celles-ci « collent » davantage aux faits, à l'évolution des situations et aux besoins des citoyens. Il en est de même en ce qui concerne l'évolution du fonctionnement de nos institutions et nous devons renforcer ce rôle à l'avenir.

Dans un cadre plus général, ce projet de loi démontre également la volonté des parlementaires de s'investir dans des matières relevant davantage de la vie privée. On a trop souvent dit — le message de la Marche blanche était assez clair à cet égard — que le monde politique avait déserté la sphère des préoccupations personnelles et familiales des citoyens et qu'il s'était trop souvent investi dans des législations technocratiques, froides et publiques.

Le présent projet démontre que malgré des priorités politiques importantes et complexes, nous avons consacré du temps à un problème de plus en plus présent dans la vie quotidienne. Il révèle incontestablement cette volonté d'investissement du politique dans la sphère des intérêts privés et il répond à une demande en la matière.

Étant donné les nombreuses critiques émises en ce qui concerne le rôle du Sénat, je suis heureuse de pouvoir souligner un élément positif à cet égard.

En effet, le travail que nous avons fourni en commission — grâce à la procédure d'évocation qui a démontré son utilité —, les corrections apportées sur le plan légistique et technique en vue d'une plus grande équité et les modifications importantes qui ont été acceptées, et sur lesquelles je reviendrai, prouvent que le Sénat peut remplir correctement et rapidement son rôle, qu'il peut relever des problèmes que l'autre Chambre n'a pas décelés en raison de la précipitation dans laquelle elle a dû travailler. Nous avons justifié notre utilité et démontré qu'une Chambre telle que le Sénat pouvait fonctionner au-delà des intérêts partisans, des amendements ayant été acceptés de part et d'autre et le clivage majorité-opposition ne s'étant pas manifesté.

Je souhaiterais revenir sur une modification fondamentale initiée par ma collègue Mme Delcourt et moi-même, portant sur le principe de proportionnalité de la contribution des parents suivant leurs possibilités financières. Ce principe est désormais applicable sans équivoque à l'entretien des enfants dans le cadre d'un divorce par consentement mutuel.

Grâce à cette nouvelle disposition, la contribution des parents pourra désormais être modifiée en fonction de l'évolution des besoins spécifiques des enfants et de la variabilité des ressources des parents. Sur ce point, nous avons fait évoluer les choses car, si l'on tient compte de la dernière jurisprudence de la Cour de cassation, l'augmentation des ressources du parent débiteur d'aliments ne pouvait en aucun cas donner lieu à une modification de la contribution alimentaire. Cette disposition posait avant tout un problème d'égalité, étant donné que les enfants de parents divorcés par consentement mutuel étaient l'objet d'une véritable discrimination qui, à mes yeux, ne pouvait se justifier par rapport aux enfants de couples divorcés pour cause déterminée.

En effet, dans ce dernier cas, le principe de la variabilité de l'obligation d'entretien suffisait pour demander une augmentation de la contribution en raison soit de l'augmentation des reve-

nus du parent non gardien, soit de l'accroissement des besoins de l'enfant en fonction de son âge. Inversement, si le parent débiteur voyait, malgré lui, ses revenus diminuer ou disparaître ou si ses charges familiales augmentaient, l'application stricte des termes de la convention préalable au divorce par consentement mutuel permettait au parent créancier de saisir la totalité des revenus et des biens du parent débiteur au risque, le cas échéant de priver les enfants de la seconde union de tout moyen de subsistance, ce qui créait un deuxième problème d'inégalité par rapport à ces enfants et d'équité de manière générale.

Je ne m'étendrai pas davantage sur les effets pervers de cette jurisprudence et de la législation actuelle. Nous avons en tout cas rencontré un problème fondamental soulevé par les praticiens et les spécialistes du droit de la famille, et nous en avons consulté plusieurs. Je suis donc très heureuse que cet amendement ait été accepté et intégré dans le texte du projet.

Je ne reviendrai pas non plus sur les différentes modifications qui ont été retenues et qui figurent dans les amendements développés par M. Foret. Elles étaient tout à fait nécessaires, vu le flou juridique qui existait, notamment en ce qui concerne l'opposabilité aux tiers en cas de décès entre le prononcé du jugement et sa transcription. Ce problème très technique et important a été résolu de manière optimale.

Mon groupe et moi-même nous réjouissons de l'adoption de ce projet. Comme M. Foret l'a suggéré, nous sommes prêts à analyser à bref délai d'autres problèmes, notamment celui qui concerne la longueur de certaines procédures. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Boutmans.

De heer Boutmans (Agalev). — Mijnheer de voorzitter, wij zullen dit ontwerp eveneens steunen, om redenen die hier al zijn uiteengezet. Het gaat in hoofdzaak om een procedure-regeling. Zoals hier unaniem is gevraagd — ik verheug mij daarover — zullen wij later het materiële recht met betrekking tot de echtscheiding zelf, opnieuw bekijken.

Enkele punten in dit ontwerp zijn bijzonder positief. Ten eerste, is het goed dat er, zoals oorspronkelijk wel werd gevraagd, geen nieuwe soort nietigheidssanctie is ingevoerd. De wet voorziet dus niet in een sanctie wanneer bij de inleiding van de echtscheidingseis bepaalde stukken niet tijdig aan het dossier zijn toegevoegd. Iedereen snakt naar een vereenvoudiging van de procedures en iedereen vraagt om vooral geen procedurele valstrikken in te bouwen. Het zou bijgevolg bijzonder ongepast zijn geweest dit in deze wet te doen.

Ten tweede, komt dit ontwerp tegemoet aan een wens die al lang leeft, om bij de echtscheidingsprocedure op grond van onderlinge toestemming, de regeling voor de kinderen voor evenziening vatbaar te maken, onder meer wanneer het financieel evenwicht tussen de ouders verstoord is. Dit is een belangrijke stap.

Er zijn wel enkele punten in het echtscheidingsrecht die wij in een zeer nabije toekomst opnieuw moeten bekijken. Ik hoop — en ik heb de indruk dat dit ook zal kunnen — dat er een ruime meerderheid wordt gevonden voor het verkorten van de termijn tot twee jaar voor de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding. Vooral het elimineren van de schuldvraag uit het echtscheidingsrecht zal de echtscheidingsprocedure uiteindelijk humaner maken. Dit is ook in het belang van de kinderen, als die er zijn. Voor hen is een echtscheiding altijd een onaangename ervaring, maar een scherpe en harde procedure is voor hen dubbel zo erg.

Zou het, wanneer wij het recht toch vooral in het belang van de kinderen willen moduleren, niet mogelijk zijn om bij akkoord tussen beide partijen en wanneer er geen kinderen zijn, de tussenkomst van de rechtbank overbodig te maken? De rechtbanken zijn overbelast en de procedures zijn duur. Aangezien wij de toestemming van de rechtbank niet nodig hebben om te trouwen, moet het toch ook mogelijk zijn om een echtscheiding zonder inmenging van de rechtbank te regelen, bijvoorbeeld wanneer er

geen derden en geen kinderen bij betrokken zijn. Een eenvoudige verklaring voor de notaris of voor de ambtenaren van de burgerlijke stand zou kunnen volstaan.

Wij moeten ook een wettelijke regeling van het tijdelijk karakter van de alimentatie overwegen. Dat bestaat weliswaar ook nu al, in sommige gevallen, maar het zou nuttig zijn hiervoor vaste regels in de wet in te schrijven.

Er is dus op het vlak van echtscheidingsprocedures nog een ander te regelen, maar het voorliggende ontwerp is in ieder geval reeds een aanzet tot een meer humane procedure.

De voorzitter. — Het woord is aan minister De Clerck.

De heer De Clerck, minister van Justitie. — Mijnheer de voorzitter, ik kan bevestigen dat het grondige werk in de senaatscommissie voor de Justitie een bijdrage levert tot de kwaliteit waarnaar de jongste tijd regelmatig wordt verwezen. Er wordt hier op een correcte manier gebruik gemaakt van het advocatie-recht. De behandeling in de Kamer van deze technische materie werd ook in de Senaat op een technische manier voortgezet.

Te gepasten tijde zullen wij het fundamentele debat voeren over een aantal aspecten van het echtscheidingsrecht, met name wat betreft het terugbrengen van de termijn van vijf jaar tot twee jaar voor de feitelijke scheiding. Wij zullen de kans hiertoe te baat nemen zodra er ter zake wetsvoorstellen worden ingediend.

Het benadrukken van de problematiek van de kinderen en het bekijken van de echtscheidingsprocedure van uit die uitvalshoek is een positieve evolutie. Hiervoor moet een evenwichtige oplossing worden gezocht.

Je remercie la commission de la Justice du Sénat pour le travail qu'elle a accompli. Il reste à la Chambre d'achever cette démarche en intégrant les améliorations apportées au texte. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de bespreking verklaar ik ze voor gesloten.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion, je la déclare close.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De voorzitter. — Dames en heren, het volgende punt op onze dagorde is de vraag om uitleg van de heer Hatry aan de eerste minister. Aangezien de heer Hatry en de minister van Buitenlandse Zaken, die de eerste minister vervangt, nog niet aanwezig zijn, stel ik voor de vergadering te schorsen.

De vergadering is geschorst.

La séance est suspendue.

— *De vergadering wordt geschorst om 15.30 uur.*

La séance est suspendue à 15 h 30.

Ze wordt hervat om 16.40 uur.

Elle est reprise à 16 h 40.

De voorzitter. — De vergadering is hervat.

La séance est reprise.

VRAAG OM UITLEG VAN DE HEER HATRY AAN DE EERSTE MINISTER OVER «DE EVENTUELE UITBREIDING VAN DE EUROPESE UNIE EN DE FINANCIËLE GEVOLGEN ERVAN VOOR HET GEBRUIK VAN OFFICIËLE TALEN»

DEMANDE D'EXPLICATIONS DE M. HATRY AU PREMIER MINISTRE SUR «LES PERSPECTIVES D'ÉLARGISSEMENT DE L'UNION EUROPÉENNE ET SON IMPACT FINANCIER SUR LE COÛT D'UTILISATION DES LANGUES OFFICIELLES»

De voorzitter. — Aan de orde is de vraag om uitleg van de heer Hatry aan de eerste minister over «de eventuele uitbreiding van de Europese Unie en de financiële gevolgen ervan voor het gebruik van officiële talen».

Minister Derycke zal antwoorden namens de eerste minister.

Het woord is aan de heer Hatry.

De heer Hatry (PRL-FDF). — Mijnheer de voorzitter, ik heb steeds getracht, zowel vroeger toen ik minister was, als nu nog steeds, telkens ik commissievoorzitter ben, correct Nederlands te spreken en te antwoorden in de taal van de spreker. Bovendien houd ik een gedeelte van mijn uiteenzettingen in het Nederlands.

Mijn vraag om uitleg mag niet worden beschouwd als een daad van agressie tegen de Nederlandse taal, maar we mogen ook niet aan struisvogelpolitiek doen bij het beoordelen van het taalgebruik in de Europese Unie.

Binnenkort zullen een aantal landen nieuw lid worden van de Europese Unie. Vier in een eerste stadium en over een tiental jaar zullen het er tien of elf zijn, alle met een nieuwe taal.

Het artikel van een aan mijn oud collega's, nu een kabinetchef van de eerste minister dat twee dagen geleden in *De Standaard* verscheen met als titel *Nederlands dwingt plaats af in de Europese Unie* rechtvaardigt ook mijn vraag om uitleg aan de eerste minister.

Monsieur le président, l'Union européenne est actuellement constituée de quinze pays et de treize langues officielles ou, plus exactement, de onze langues plus deux, car je laisserai de côté le gaélique tel qu'il est pratiqué en Irlande et le luxembourgeois — letzeburger — dont l'utilisation est tout à fait restreinte dans les documents officiels. Il faut cependant tenir compte des élargissements futurs et donc, des candidatures de dix pays d'Europe centrale et orientale et de celle d'un pays méditerranéen — et non plus de deux, Malte ayant suspendu la sienne — ce qui représente globalement dix langues de plus par rapport aux onze langues officielles actuelles.

Si la construction européenne est au centre des préoccupations des pays membres, il faut reconnaître que les problèmes linguistiques que soulève la construction de l'Europe sont rarement traités, voire abordés — ils le sont moins encore peut-être en Belgique que partout ailleurs — alors qu'ils sont déjà importants tant sous l'angle de l'efficacité linguistique — rappelons-nous le dicton *traduttore, traditore* — que sous l'angle financier et qu'ils risquent de devenir majeurs dans l'Union européenne.

Nous allons bientôt nous doter d'une monnaie commune et aspirer un peu plus encore à devenir une puissance internationale comparable aux États-Unis — rappelons-nous que, comparativement, l'Europe est aujourd'hui un géant économique, un nain politique et un ver de terre militaire — mais ces derniers ont une unité linguistique que même l'arrivée de nombreux hispanisants n'a pas affectée.

En ce qui concerne la Chine et la Russie, c'est pareil, même si je ne compare pas, en tant qu'Européen, à ces deux espaces parce que je ne trouve pas que ce qui s'y passe soit enviable.

En fait, onze langues de l'Union plus deux sont considérées comme des langues officielles et le texte qui va remplacer ou compléter le Traité de Maastricht aura probablement douze langues qui feront foi en la matière puisque l'irlandais est également utilisé pour rédiger les traités.

C'est évidemment complexe mais, pour ma part, je souhaite d'emblée préciser que je ne veux en rien porter atteinte en ce qui concerne tout document officiel qui doit avoir valeur probante en matière de droit. En d'autres termes, il n'est pas question de dire que le futur traité ne doit être rédigé par exemple qu'en anglais, en français et en allemand. Il doit l'être, comme aujourd'hui, dans toutes les langues officielles de la Communauté.

La pluralité des langues constitue cependant pour l'Europe tant une richesse qu'un obstacle significatif à la mise en place d'une Europe unie.

Lors du Comité d'avis européen qui s'est tenu hier, j'ai encore répété que nous aurions l'avantage d'avoir enfin une monnaie unique sans laquelle les États-Unis n'auraient jamais pu jouer le rôle mondial qui est aujourd'hui le leur — imaginez les États-Unis écrasés par cinq ou six dollars de valeur différente !

Cette condition nécessaire est néanmoins insuffisante pour permettre à l'Europe de tenir le rôle que nous souhaitons lui voir jouer. Par ailleurs, sachons que l'utilisation de langues multiples constitue un obstacle à une politique économique et sociale commune.

Lorsque la situation économique et sociale se dégrade quelque peu en Californie, la population se déplace éventuellement en Floride, dans l'Oregon ou dans l'État de Washington. Lorsque les conditions de vie sont moins bonnes en Nouvelle-Angleterre, les habitants de cette région vont en Floride ou en Californie. Nous n'avons pas encore en Europe cette possibilité de nous déplacer. Il existe d'ailleurs des doutes sérieux quant à l'action qui pourra être menée en matière de politique économique européenne dans le respect de l'équilibre à établir avec une politique monétaire européenne.

La diversité des langues engendre donc, en cette matière, un point de faiblesse. Il faut par conséquent souhaiter que les jeunes Européens deviendront davantage polyglottes. Lorsque j'ai commencé ma carrière, le fait de parler trois langues était considéré comme remarquable; en parler quatre était qualifié de sensationnel. Aujourd'hui, les fonctionnaires européens efficaces parlent six ou sept langues. En d'autres termes, nous suivons la bonne voie. Malheureusement, la pratique de plusieurs langues européennes n'est maîtrisée que par une élite qui ne constitue pas la majorité de la population. Cette constatation se vérifie principalement dans les pays du Sud. Heureusement, la pratique de plusieurs langues est beaucoup plus courante dans les pays du Nord.

Au regard du fonctionnement des institutions, force est donc de constater que cette richesse constitue également un obstacle économique-social. Depuis l'entrée des trois derniers pays qui ont adhéré à l'Union européenne — l'Autriche, la Suède et la Finlande — les services de traduction et d'interprétariat des institutions européennes comportent plus de 1 800 traducteurs et 600 employés administratifs — dont vous n'ignorez pas le niveau de rémunération — pour faire face à la pratique des onze langues officielles.

L'ensemble du personnel ainsi mobilisé représente plus de 12 % du personnel de l'Union européenne et 30 % du total des universitaires. Aujourd'hui, ce service linguistique de l'Union européenne correspond à plus de 30 % du budget. J'aurai l'occasion de revenir sur ce point, car la Belgique étant actuellement un « contributeur » financier net au budget européen, cela peut être une source de préoccupations pour notre pays.

Il est néanmoins exact que des efforts sont consentis afin de réduire les charges administratives et de traduction. Ainsi, pour alléger le travail, des spécialistes ont développé des terminologies qui définissent certains termes techniques dans toutes les langues officielles. Par ailleurs, différents systèmes de traduction assistée par ordinateur ont été mis au point afin de diminuer le volume du travail incombant aux traducteurs. De même, le passage par une troisième langue rend plus facile l'interprétation entre deux langues peu usitées. En dépit des efforts déployés, il faut admettre que le coût annuel de ces services reste exorbitant pour la Communauté. En effet, l'adhésion de quinze pays implique la pratique des onze langues officielles dans tous les groupes de travail et dans tous les organes de l'Union européenne. Le coût s'élève à plus de 30 % du budget de fonctionnement de l'Union. Compte tenu des perspectives d'élargissement que je vais évoquer, ce pourcentage pourrait encore augmenter.

Je ne songe nullement à remettre en cause le principe d'origine selon lequel toutes les langues des pays membres doivent être des langues officielles de l'Union. Ce principe permettait à l'origine et permet encore d'éviter toute discrimination politique. Par ailleurs, il répond à une notion évidente de sécurité juridique.

L'accessibilité à toutes les langues de l'Union constitue encore aujourd'hui un droit pour chaque pays membre. Cependant, ce principe semble avoir atteint ses limites en matière de coûts et d'efficacité. La base du système repose sur des relations bilatérales entre deux langues. À l'époque des six pays fondateurs, quatre langues étaient utilisées, ce qui correspondait à six liaisons bilatérales. Ensuite, nous sommes passés à six langues impliquant quinze liaisons bilatérales, puis à sept langues et 21 liaisons bilaté-

rales; à neuf langues et 36 liaisons bilatérales. À présent, nous en sommes à onze langues et 55 liaisons bilatérales. Dans une salle construite sur mesure en fonction de la structure actuelle de la Communauté, il faut donc onze cabines de traduction pour assurer 55 liaisons auxquelles il n'est pas, en réalité, fait face.

Nombre de traductions s'effectuent en effet par l'intermédiaire d'autres langues. Ainsi, la traduction du grec vers le danois se réalise par le biais du français, de l'anglais, de l'allemand, langues plus communément utilisées. Il est évident que, dans ces conditions, il ne doit pas rester grand-chose des élans d'indignation et autres éléments personnalisés du texte initial d'un interlocuteur danois quand il est traduit de cette manière vers le grec !

Je me souviens d'une anecdote remontant à l'époque où j'étais membre du Comité économique et social des Communautés européennes. Un interprète s'est permis de dire, en français, après une longue intervention, sans traduction, d'une représentante des associations des consommateurs danois: « Voilà la première chose sensée que la personne en question vient de dire. » Négliger ces problèmes revient à ouvrir le champ à toutes les libertés.

L'augmentation du nombre de langues utilisées lors des travaux officiels peut être décrite au moyen d'une formule mathématique simple. Si le nombre de langues est N, le nombre de liaisons est égal à N multiplié par N moins un, divisé par deux. Soit, actuellement, N égal 11; N-1 égal 10; dix fois onze égal 110, divisé par deux, soit 55.

Aujourd'hui, nous utilisons le français, l'anglais, l'allemand, l'espagnol, l'italien, le néerlandais, le suédois, le finlandais, le danois, le portugais et le grec. En outre, onze pays sont candidats à une prochaine adhésion. Parmi eux, la République tchèque, la Slovaquie, la Hongrie et la Pologne détiennent les meilleures perspectives. Le passage de onze à quinze langues porterait le nombre de liaisons bilatérales à 105.

En d'autres termes, avec quatre langues de plus, le nombre de relations bilatérales est quasiment doublé — 105 au lieu de 55 —, ce qui impose l'installation de quinze cabines de traduction à chaque endroit de réunion. Si nous prenons en considération le slovaque, le roumain, le bulgare, l'estonien, le lituanien et le letton, nous atteignons le chiffre de dix langues nouvelles le nombre de liaisons s'élève ainsi à 210: 21 fois 20, divisé par 2; 21 cabines seront donc nécessaires, ce qui est absolument « unmanageable », pour utiliser un néologisme. Une telle situation ne peut être gérée.

Je n'aborde ainsi qu'un petit aspect des difficultés auxquelles sera confrontée l'Union européenne à l'occasion de son élargissement.

Vous devez, monsieur le ministre, affronter bien d'autres problèmes, relatifs au nombre de commissaires européens, aux responsabilités, et aux fonctions de ceux-ci, aux systèmes de vote, à la composition du Parlement, de la Cour de Justice, etc.

Si la conférence intergouvernementale n'aboutit pas au Sommet d'Amsterdam, la discussion avec les nouveaux candidats sera un peu reportée, mais six mois seulement. Cela signifie que les négociations avec les États candidats sont imminentes après la clôture de la Conférence intergouvernementale, les discussions d'adhésion seront entamées et que le problème des langues se posera rapidement. Certains dirigeants ont pris des engagements pour l'adhésion des nouveaux membres dès l'an 2000; je pense en particulier à M. Chirac, à M. Kohl et à d'autres.

Ce problème devrait également avoir des conséquences directes pour les langues des États membres actuels pour lesquels il se pose déjà de façon indirecte. En effet, j'ai personnellement déjà participé à des réunions de l'Union européenne au cours desquelles seul l'anglais pouvait être utilisé. Cela ne me dérange pas particulièrement, mais nous sommes loin du respect de l'esprit et de la lettre du Traité. Il me semble important d'établir un code en la matière, avant qu'il ne soit trop tard.

Ce problème apparaît notamment dans les études de l'Union européenne. Le numéro 209, daté d'octobre 1996, du bulletin *Euro-info*, publié par le Service d'information de la Commission européenne, contient un certain nombre d'informations précieuses en la matière. On y trouve en effet une étude approfondie

concernant les différentes langues utilisées par les citoyens de l'Union européenne et distinguant, d'une part, la langue maternelle et, d'autre part, la langue comme la plus pratiquée.

Près de 25% des personnes de quinze ans et plus déclarent l'allemand comme langue maternelle, ce qui fait de la langue de Goethe la première de l'Union. L'anglais, le français et l'italien occupent la deuxième place puisque chacune de ces langues est la langue maternelle de 16% des habitants de l'Union.

En ce qui concerne la langue la mieux connue, autre que la langue maternelle, l'anglais arrive en tête, puisqu'il est parlé, en dehors de ceux pour lesquels c'est la langue maternelle soit 16%, par 33% des citoyens. Cela signifie qu'un tiers des habitants de l'Union connaît le *basic english*, largement diffusé par la radio et la télévision.

Le français est connu par 15% des citoyens de l'Union européenne, l'allemand par 9% et l'espagnol par 5%.

Cette étude donne également le cumul de ces deux chiffres. Au total, nous dépassons alors 100%, compte tenu des personnes multilingues. Ainsi, 49% des Européens de l'Union déclarent connaître l'anglais, soit comme langue maternelle, soit comme langue étrangère. La langue de Shakespeare est donc en tête. L'allemand vient en deuxième position avec 44%. Viennent ensuite le français, qui totalise 31%, l'italien, 18% et l'espagnol, 14%. Voilà donc les cinq langues qui, dans l'actuelle Europe des quinze, sont les plus largement pratiquées par les citoyens.

Pour ce qui concerne les autres langues, les scores sont évidemment plus modestes. Le néerlandais obtient 6% au titre de langue maternelle et 1% au titre de langue connue, soit 7% au total. Pour le suédois, ces chiffres sont respectivement de 3%, 1% et 4%. Le grec obtient 3% comme langue maternelle et moins de 1% comme langue connue par les citoyens non grecs. Le total reste donc de 3%. Le portugais obtient les mêmes chiffres que le grec tandis que le danois obtient respectivement 2% et 1%, soit un total de 3%; le finnois doit, quant à lui, se contenter de 1%. Les autres langues de la Communauté obtiennent 2% comme langue maternelle et 3% comme langue connue, ce qui n'est guère significatif.

À la question de savoir quelles sont les langues étrangères qu'il est le plus utile d'apprendre, 79% des citoyens européens répondent l'anglais, 44%, le français et 34%, l'allemand. Il est d'ailleurs dommage que cette dernière langue soit passée à l'arrière-plan dans la réforme de l'enseignement tant francophone que néerlandophone de notre pays. Comme langue qu'il est utile d'apprendre, l'espagnol obtient 15%, probablement compte tenu de l'Amérique latine, l'italien, 2% et le néerlandais, 1%.

Les résultats de cette étude montrent clairement qu'un certain nombre de langues officielles de l'Union européenne touchent aujourd'hui une minorité de citoyens européens.

Il est une question qui, même si elle ne se pose pas aujourd'hui, se posera au plus tard dans deux ou trois ans. Les chiffres extraordinairement envahissants que je viens d'indiquer montrent qu'il n'est pas possible de faire en sorte que les onze langues des pays candidats aujourd'hui jouissent du même régime que les langues qui sont actuellement pratiquées dans l'Union européenne. En conséquence, il faudra un jour faire un choix.

Monsieur le ministre, gouverner c'est prévoir. Si cette demande d'explications ne devait servir qu'à attirer votre attention sur cette problématique qui se profile à l'horizon, elle n'aura pas été inutile. Il est évident que les coûts exorbitants inhérents à la multiplication des travaux de traduction d'ordre administratif devront être maîtrisés et qu'il faudra donc un débat concernant les langues officielles.

Pour ma part, ce débat est indispensable. À cet égard, il faudra absolument exclure toute solution qui ferait en sorte que tous les textes normatifs ne soient pas formulés dans toutes les langues européennes. En d'autres termes, le Traité, toutes les mesures d'application, les directives, les règlements et les recommandations doivent être, bien entendu, publiés dans toutes les langues officielles de la Communauté.

En ce qui concerne la pratique active d'une langue, mon idée n'est nullement d'interdire à qui que ce soit de parler une langue officielle de la Communauté. On ne peut donc en rien restreindre

la pratique active d'une langue de la Communauté, tant au niveau du Parlement, des institutions consultatives, comme le Comité des régions ou le Comité économique et social, qu'au niveau du Conseil. Mais faut-il nécessairement que le «passif» de la langue soit satisfait de la même façon?

Tout à l'heure, je vous ai cité le cas qui s'est présenté au Comité économique et social où une traductrice, qui n'était sans doute pas bien formée, s'est contentée de faire un commentaire plutôt que de traduire.

Le problème se posera de manière de plus en plus aiguë et l'on sera peut-être confronté à un manque de traducteurs et d'interprètes. Les traductions ne pourront peut-être plus être faites parce qu'il sera tout simplement matériellement impossible de disposer de textes dans les onze langues actuelles — et a fortiori dans les 21, à l'avenir — avant de pouvoir en débattre.

Il faut, par conséquent, accepter que deux phénomènes se produisent à un moment donné.

Le premier, c'est que la traduction dans certains domaines ne se fasse plus que vers certaines langues que j'appellerai les langues «leader». À mes yeux, cinq langues «leader» se dégagent à l'heure actuelle: l'anglais, l'allemand, le français, l'espagnol et l'italien. La traduction vers ces langues-là pourrait être maintenue.

Le deuxième phénomène concerne les langues de travail au niveau interne. Ce serait une grave erreur que d'exiger que tout se fasse dans les onze et, ultérieurement, dans les 21 langues de la Communauté. Si vous voulez assister à la paralysie totale de la Communauté européenne, alors, attendez que chacun des documents sur lesquels vous devez vous prononcer, y compris dans les débats internes, existe dans les 21 langues. Nous serons envahis par les Chinois avant d'avoir reçu leur déclaration de guerre dans les 21 langues de la Communauté!

En d'autres termes, il faudra de toute évidence se résigner à opérer des choix. Il faudra accorder une priorité à l'efficacité et, pour essayer de trouver une solution à ce problème, il faudra mener un large débat, soit à l'occasion de la conférence intergouvernementale, soit immédiatement après.

Je me permets aussi d'attirer votre attention sur la situation que nous connaissons lorsque des pays comme la Pologne, voire, plus tard, la Roumanie, feront partie de la Communauté. Leur adhésion n'est pas du tout illusoire. Le néerlandais ne sera alors plus la sixième, mais bien la huitième langue de la Communauté. En d'autres termes, il y a plus de locuteurs polonais et de locuteurs roumains que de néerlandophones. Même si je comprends la réaction de *onze Nederlandstalige collega's* et le fait que cette question soit difficile pour eux, je constate que l'on ne pourra éluder le débat. Nous ne pouvons nous mettre la tête dans le sable.

J'ai lu dans le journal *De Standaard* du 27 janvier, sous le titre «Nederlands dwingt plaats af in Europese Unie», un certain nombre de commentaires relativement agressifs par mon ami et collègue le professeur Senelle, ancien chef de cabinet du Premier ministre Van Acker, en son temps, et qui a été professeur à l'Université de Gand, dans le domaine juridique. On y critique violemment, en particulier, la présidence néerlandaise qui a commis le sacrilège de ne diffuser un texte qu'en anglais, ce qui serait dramatique d'après le professeur Senelle.

Dan volgen enkele gedragsregels die als richtsnoer voor de Nederlandstalige vertegenwoordigers in de instellingen van de Europese Unie dienen te worden beschouwd. Welke zijn deze gedragsregels? Ten eerste spreken zij uitsluitend Nederlands in de formele werkvergaderingen van de Raad. Ten tweede spreken zij in principe enkel Nederlands tijdens door de Raad of door de Commissie belegde vergaderingen waaraan de Lid-Statens deelnemen.

En outre, si un problème de traduction devait se poser en ce qui concerne le néerlandais, il convenait d'exiger la suspension de toute discussion jusqu'à ce que la traduction soit assurée.

Wat de werkdocumenten betreft, zegt men dat de Nederlandstaligen moeten aandringen op de ontvangst van de Nederlandstalige versie van inhoudelijke werkdocumenten van de Raad en de Commissie alvorens de volgende fase en de besluitvorming wordt aangevat.

En d'autres termes, si vous suivez ce conseil, vous êtes assurés de la paralysie totale du système!

Ten slotte moeten de Nederlandstalige vertegenwoordigers de knelpunten inzake taalgebruik die zich tijdens de werking van de Europese Unie voordoen, aan de algemene secretaris van de Nederlandse Taalunie melden.

Monsieur le ministre, de telles réglementations me paraissent tout à fait déraisonnables. Pour ma part, j'espère que la présidence néerlandaise ne suivra pas *deze richtsnoeren*. En effet, si elle en tenait compte, elle pourrait peut-être avoir un traité à Luxembourg, à Echternach et, par la suite, si chacun respecte attentivement les prescriptions, à Copenhague, mais certainement pas à Amsterdam! Mon ami Senelle a déjà été mieux inspiré par le passé au niveau de ses publications qu'il ne l'a été en l'occurrence.

Le renforcement de la connaissance du néerlandais me paraît tout à fait utile dans notre pays. Je plaide en faveur d'un enseignement mieux organisé de cette langue tant à Bruxelles qu'en Wallonie.

Lorsque j'étais à l'athénée, chaque année, depuis la sixième jusqu'à la rhétorique, l'enseignement du néerlandais devait malheureusement être repris en s'alignant sur les connaissances des étudiants qui accusaient un retard dans ce domaine. Cela signifie que les élèves qui souhaitaient progresser devaient, chaque année, se mettre au niveau de ceux qui, par exemple, arrivaient d'un athénée ou d'un collègue wallon, où l'enseignement du néerlandais n'était pas organisé.

M. le président. — M. Hatry, veuillez conclure.

M. Hatry (PRL-FDF). — En conclusion, je plaide pour une meilleure connaissance du néerlandais dans notre pays. Selon moi, les instituts néerlandais à l'étranger jouent un rôle extrêmement utile en la matière.

Par ailleurs, je suis très heureux qu'une communauté de langues soit établie avec l'Afrique du Sud. En effet, abandonner l'usage de l'afrikaans engendrerait une perte de connaissances culturelles. Cependant, un débat tel que celui-ci me paraît utile, si nous ne voulons pas être confrontés demain à un problème majeur auquel nous ne serions pas préparés.

Monsieur le président, si je ne m'abuse, nous nous trouvons ici dans une Chambre de réflexion et j'espère que j'aurai aujourd'hui aidé le Sénat à réfléchir à un problème. D'ailleurs, chers collègues, je constate qu'à l'exception de moi-même, aucun francophone n'est présent en séance.

Alleen de Nederlandstalige senatoren blijken enig belang te hechten aan dit probleem. Dat stoort mij geenszins, ik ben bereid daarover met hen van gedachten te wisselen en ik geef er zelfs de voorkeur aan dat een groot aantal leden van de Nederlandstalige fracties aan deze discussie deelnemen.

De Nederlandstaligen zullen door het resultaat van deze discussie niet worden ontgoocheld. Het Nederlands heeft een volwaardige rol te vervullen in de Europese Unie. De werkwijze die door professor Senelle wordt voorgesteld, zal echter mijns inziens niet noodzakelijk resulteren in een toename van het respect voor de Nederlandse taal. Het Nederlands is een belangrijke cultuurtaal en vele vooraanstaande intellectuelen drukken zich uit in het Nederlands. Het moet evenwel niet, zoals in *De Standaard* staat, zijn plaats in de Europese Unie afdwingen. De Nederlandse taal dient de plaats in te nemen die haar toekomt. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Goovaerts.

De heer Goovaerts (VLD). — Mijnheer de voorzitter, met de unanimité vereiste van artikel 217 van het Verdrag van Rome wordt meteen ook het taalgebruik in de Europese instellingen vastgelegd. Vandaag telt de Europese Unie elf officiële talen. Voorstellen om daarin verandering te brengen kunnen op het veto stuiten van een der vijftien Lid-Staten. De grondregels voor het taalgebruik dateren van 15 april 1958. Het akkoord van de Europese Top van december 1993 bepaalt dat het huidige stelsel bij een uitbreiding van de Unie niet alleen zal worden gehandhaafd, maar dat de talen van de toetredende landen erin worden opgenomen.

Voor zover dat mogelijk was, heb ik de uiteenzetting van de heer Hatry aandachtig beluisterd. In tegenstelling tot wat ik vreesde, heeft het geachte lid vooruitgang geboekt, tenzij de beperking van het aantal talen om economische redenen toch in zijn argumentatie is voorgekomen, maar aan mijn aandacht is ontsnapt. De heer Anciaux beweert dat dit het geval is. Ik zal dus naast de institutionele ook de economische argumenten van de spreker moeten weerleggen.

De ontleding van de argumentatie van professor Senelle zal ik niet overdoen. Ik ben van mening dat dergelijke stellingnames van tijd tot tijd noodzakelijk zijn, temeer dat de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het elimineren van het Nederlands bij het merkenbureau bij premier Dehaene ligt. Het is bijgevolg betreurenswaardig dat de premier niet aan dit debat deelneemt. Voor deze toegeving heeft de premier zich wellicht veeleer laten inspireren door persoonlijke ambities dan wel door de zorg voor de efficiënte en economische verantwoorde werking van de instellingen.

Wanneer professor Senelle hiertegen reageert, is mijns inziens de grootste waakzaamheid geboden. Het onderscheid tussen grote en kleine talen stamt uit de centralistisch-jakobijnse traditie in Frankrijk. In naam van dat onderscheid wordt de noodzaak om de taal van numeriek minder belangrijke gemeenschappen te gebruiken, gerelativeerd. Deze redenering kan ik niet alleen niet volgen, ik vind ze onaanvaardbaar.

De heer Hatry verpakt zijn economische en institutionele argumenten handig in een lofbetuiging aan de grote cultuurtaal die het Nederlands voor hem is. Als dat zijn fundamentele appreciatie is, dan moet het Nederlands ook als administratieve taal in Europa de rol kunnen spelen die de spreker haar op cultureel vlak toemeet. Wij moeten ervan uitgaan dat alle talen in Europa gelijkwaardig zijn en dat er geen sprake kan zijn van meerderheidstalen, ook niet op grond van een economische argumentatie. Geen enkele taal wordt overigens door een meerderheid van de 360 miljoen burgers gesproken.

Elke burger van de Europese Unie kan zich kandidaat stellen voor het Europees Parlement en moet zich dan ook in zijn eigen taal tot dit Parlement kunnen wenden. Het afschaffen van het gebruik van talen die door relatief weinig burgers worden besproken, leidt tot een vervreemding van deze burgers van de Europese instellingen. Bovendien zullen zij het moeilijker krijgen om de Europese gedachte uit te dragen. Zo'n beperking druist ook in tegen het beginsel van de gelijke behandeling van de Lid-Staten en tegen de geest van een de politieke filosofie achter de Europese Unie. Het pleidooi dat landen met een «sterke» taal nu houden en waarbij de heer Hatry zich onrechtstreeks of misschien rechtstreeks aansluit, getuigt niet van fijngevoeligheid en respect voor een culturele en regionale eigenheid die moet behouden blijven.

Het oplossen van de huidige technische en economische problemen die voortvloeien uit het gebruik van vele talen is trouwens slechts een kwestie van politieke wil en tijd. De technische mogelijkheden voor vertaling worden immers dagelijks belangrijker en groter. Enkele dagen geleden heb ik nog gelezen dat er een programma bestaat waarmee Engelse teksten automatisch in het Spaans worden vertaald. Dergelijke vertaalsystemen zullen niet meteen perfect zijn, maar gelet op de evolutie van de wetenschap moeten wij in deze kwestie toch enige voorzichtigheid aan de dag leggen. «Inspreekprogramma's» die ook kunnen vertalen behoren, op het ogenblik misschien tot het domein van de fantasie, maar wij evolueren wel in die richting.

Tot slot wil ik hier nog enkele argumenten aanhalen die ik heb geput uit de *Handelingen* van het Europees Parlement, waar dit onderwerp werd besproken op 19 januari 1995, enkele dagen na het bezoek van wijlen president Mitterrand aan het Europees Parlement.

Ik citeer uit enkele uiteenzettingen, waarvan ik de argumenten tot de mijne heb gemaakt. Een van de sprekers zegt: «Mijn fractie heeft het amendement ingetrokken dat stelt dat *nota bene* door toedoen van Frankrijk het Europees Parlement verplicht is geld van de Europese belastingbetaler te verkwisten aan drie zetels. Daar zijn de taalkosten niets bij.»

Een ander lid zegt: «Ik geloof dat wij de prijs van de democratie moeten betalen, vanzelfsprekend de prijs voor de meerstaligheid, niet de prijs van de eurocratie. Wij zitten hier in een Parlement dat

wetten maakt die niet in de nationale parlementen terugkomen. Vandaar dat het vanzelfsprekend is dat de evenwaardigheid van talen moet kunnen blijven bestaan.»

Een andere spreker voert dan weer aan: «De minister heeft economische en technische redenen voorgewend om de werktalen van elf tot de vijf grootste te beperken.» Precies hetzelfde horen wij hier vandaag. De spreker gaat voor: «Dat druist in tegen het beginsel van de gelijke behandeling van de Lid-Staten en tegen de geest van en de politieke filosofie achter de Europese Unie.» Een ander argument is «dat democratie en integratie waarbij iedereen zichzelf kan blijven, een prijs hebben.»

Een ander parlamentslid zegt: «Ik kan echt niet aanvaarden dat onze talen en culturen op basis van een bekrompen logica in twee categorieën worden ingedeeld.»

Ik wil er ook op wijzen dat de Europese Raad van december 1993 besloten heeft dat de taalregeling van de Europese instellingen niet zal worden gewijzigd.

Het verheugt mij dat de Vlamingen hier vertegenwoordigd zijn op de manier zoals het hoort. Ik heb veel respect voor de heer Hatry, maar ik kan zijn redenering helemaal niet volgen. Het gaat evenwel niet alleen om de redenering van de heer Hatry; de redenering van de regering verontrust mij meer. Het is jammer dat de eerste minister, die eigenlijk met de uitverkoop van onze taal is begonnen, zich laat vervangen door de minister van Buitenlandse Zaken. Het document dat hij in naam van de eerste minister zal aflezen zal ons verzekeren dat alles goed verloopt, maar de heer Hatry heeft ons wakker gemaakt en wij zullen waakzaam blijven. (Applaus.)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Raes.

De heer Raes (VI. Bl.). — Mijnheer de voorzitter, de vraag om uitleg van de heer Hatry lijkt gebaseerd te zijn op louter economische bekommernissen. De door hem aangehaalde cijfers over het aantal betrokken personeelsleden zijn ongetwijfeld correct, maar de onderhuidse bedoeling laat zich raden in de slotzin van de tekst die ons ter hand werd gesteld. De heer Hatry is van oordeel dat er binnen de Intergouvernementele Conferentie een ruim debat moet komen, zelfs als zo'n debat «*est sans nul doute de nature à exacerber un certain nombre de susceptibilités*». Van Dale vertaalt «susceptibilité» als «gevoeligheid, prikkelbaarheid, lichtgeraaktheid, het zich te gauw gekwetst voelen».

Ik zou mijzelf ongaarne als overgevoelig of lichtgeraakt laten bestempelen, maar toch wens ik vandaag graag te vernemen of dit ruim debat waarover de heer Hatry het heeft, zal worden aangegaan. Voor het Vlaams Blok is zo'n ruim debat helemaal overbodig. Wat wij wel met nadruk wensen te vernemen is of het gebruik van onze taal in de Europese Unie voor de toekomst gewaarborgd is. Men spreekt over «een minderheid van Europese staatsburgers», maar het gaat toch wel over een niet-onbelangrijke minderheid. Vlamingen en Nederlanders, samen zo'n twintig miljoen personen, spreken immers dezelfde taal. Het in twijfel trekken van het volwaardig gebruik van onze taal in alle Europese instellingen, meer bepaald in de Europese Unie, getuigt van een mentaliteit die in de ruimste Vlaamse kringen, en zeker niet alleen in kringen die hier «*exacerbés*» word genoemd, op sterke weerstand stuit.

De heer Hatry citeerde al het standpunt van de eminente jurist, professor Robert Senelle, in *De Standaard* van 27 januari, in een artikel met de titel: «Nederlands dwingt plaats af in de Europese Unie.» Daarin wordt verwezen naar het bezoek van de Vlaamse minister-president op 15 januari jongstleden aan Den Haag om er met premier Kok een gezamenlijk taalbeleid te bespreken.

De strijd om de positie van het Nederlands in Europa en in de wereld is nog lang niet gestreden. Professor Senelle stelt terecht dat de minister-president geen gevecht tegen windmolens levert, maar gewoon met man en macht opkomt voor de fundamentele belangen van het Vlaamse volk en de hele Nederlandse cultuur. Wat denkt deze bezadigde oud-hoogleraar over hen die «de positie van de Nederlandse taal in de Europese Unie van bijkomstig belang achten»? Het zijn, zegt hij, «simpelen van geest».

Behalve professor Senelle is er ook het hoogstaand cultureel tijdschrift *Ons Erfdeel*, dat men toch niet van lichtgeraaktheid kan beschuldigen. In een bespreking van het taalbeleid in de Europese

Unie eind 1994 besteedde ook deze publicatie enige aandacht aan de financiële en budgettaire argumenten waarmee de beperking van het aantal Europese werktalen wordt verdedigd. De redacteur repliceerde dat een beperking tot drie inderdaad voordelig zal uitvallen voor het budget, maar dat daarmee zeker geen grotere efficiëntie wordt bereikt.

De meertaligheid valt ook met juridische argumenten te verdedigen. De besluiten van de Europese Unie zijn immers rechtstreeks bindend voor elke burger van elke Lid-Staat. Zij moeten dus ook direct begrijpelijk zijn voor alle inwoners van de Unie.

Verder zijn er nog culturele en politieke bezwaren tegen de beperking van het aantal werktalen. Meertaligheid is de uitdrukking van en de waarborg voor de rijke culturele pluriformiteit waarmee het Europees cultuurbeleid zo graag uitpakt. Daarnaast is het op het politieke forum van de Unie een garantie voor een gelijke onderhandelingspositie van alle beleidsmakers.

De Belgische en Nederlandse overheden hebben formeel de Verordening nummer 1 van de Raad van ministers van 1958 goedgekeurd, waarin de gelijkwaardigheid van het Nederlands aan de andere officiële talen wettelijk wordt vastgelegd. Zij zeggen ook dat hieraan niet mag worden getornd. De praktijk wijst nochtans uit dat er in de Europese Unie een uithollingsproces aan de gang is. Het Nederlands wordt, zoals andere kleine officiële talen, wel degelijk bedreigd. De achterstelling van het Nederlands als gevolg van de pragmatische voorkeursbehandeling van de grote talen tast niet enkel het gebruik van de taal in de Europese politieke discussies aan, zij is ook nadelig voor de internationale status en de uitstraling van onze taal.

De verscheidenheid van talen en culturen is karakteristiek voor Europa, dat zich zo snel en zo sterk ontwikkelt dat allerlei grenzen vervagen. Deze mondialisering houdt meteen de bedreiging in van uniformisering, waarbij al wat als lokaal, provinciaal of «eigenaardig» voorkomt, ook als overbodig en/of achterhaald wordt voorgesteld.

Het Vlaams Blok is niet anti-Europees. Het is voorstander van een confederaal Europa, waarin alle Europese talen en culturen worden erkend en als gelijkwaardig worden beschouwd. Onze belangrijkste eis vandaag is dat het Nederlands als werktal behouden blijft in alle Europese instellingen en zeker ook in de Raad van Europa. (Applaus.)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Anciaux.

De heer Anciaux (VU). — Mijnheer de voorzitter, in het begin van zijn uiteenzetting leek de heer Hatry dit probleem met een heel open geest te zullen aanpakken. De siroop werd echter zo overvloedig gesmeerd, dat ik een en ander verdacht begon te vinden. De complimentjes aan het Nederlands als een intellectueel en cultureel hoogstaande taal zijn ongetwijfeld juist, maar moeten mijns inziens een niet zo fraaie bedoeling verdoezelen.

Ik besef heel goed dat men bezorgd is voor de enorme meerkost die een verhoging van het aantal werktalen voor Europa meebrengt. Toch kan ik de mening van de heer Hatry niet delen. Laat mij dus een alternatief voorstel formuleren, ervan uitgaand dat het aantal werktalen in Europa inderdaad moet worden verminderd. In eerste instantie zouden wij in de vijftien landen van de Europese Unie naar het voorbeeld van Frankrijk en Spanje, alle minderheidstalen kunnen weren.

Laten wij echter de oorspronkelijke talen, zoals het Luxemburgs en het Gaelic in Ierland, zich weer ontwikkelen. Laten wij voor elk land nog maar één taal handhaven. Het Frans heeft in Frankrijk een hele reeks cultureel hoogstaande talen verdrongen. Dit geldt eveneens voor het Spaans in Spanje. In België zal, uitgaande van hetzelfde mechanisme, het Nederlands, de taal van de meerderheid, de hoofdtal worden. Laten wij vervolgens een stemming houden in de Europese Raad waarin de ministers van de vijftien Lid-Staten zitten. Laten wij alle talen die dan meer dan één stem krijgen, als officiële talen erkennen. Het resultaat zal zijn dat wij twee officiële talen overhouden in Europa: het Duits, dat namelijk van Duitsland en Oostenrijk een stem zal krijgen, en het Nederlands, dat de stem zal krijgen van België en Nederland. De problemen zouden zo op objectieve wijze zijn aangepakt en opgelost. Wij hebben dan twee officiële talen in Europa.

Ongetwijfeld vindt de heer Hatry deze oplossing positief, aangezien wij aldus kunnen besparen en zo op economisch vlak een vooraanstaande positie kunnen veroveren. Dat is immers zijn argumentatie. Hij vergelijkt Europa met de Verenigde Staten, met China en met nog andere landen of blokken. Volgens hem vormen de VS een economische grootmacht doordat er maar één taal wordt gehanteerd. Ik vind het ergerlijk dat men de taal van de overheerser als argument aanhaalt om te pleiten voor een homogeen taalgebruik in een streek. Het Engels is in de VS de taal van de onderdrukker. Het is geen oorspronkelijke taal. In de VS zijn er heel wat oudere en cultureel meer hoogstaande talen dan het Engels. Misschien vormen de VS economisch wel een hoogstandje, hun culturele positie is echter beschamend. Ik sta niet klaar om mij aan de Amerikaanse cultuur te spiegelen.

Misschien wil de heer Hatry van Europa een Mc Donaldland maken, een cultuurloos gebied waar alleen economische winstcriteria gelden. Misschien is mijn kritiek ten aanzien van de heer Hatry te scherp. De rijkheid van Europa ligt juist in zijn culturele verscheidenheid en in zijn democratisch gehalte. De huidige Europese Unie werkt desondanks nu al niet zo democratisch. Indien men dan nog de taaldiversiteit wegneemt, dan verwordt de Unie tot een wereldvreemde geldverspillende machine. Men neemt niet alleen een aantal tolken hun job af. Over verspilling op andere vlakken heeft de heer Hatry het nooit gehad. Wij moeten de enorme verspilling op vlak van vergoedingen, administratie, reizen en verhuizingen — onder andere naar Straatsburg en Brussel — aanpakken.

Na 150 jaar taalstrijd in België is het hoog tijd om vanuit de Vlaamse beweging opnieuw taalstrijd te voeren, nu op Europees vlak. Ik hoop dat alle Nederlandstaligen van Europa zich zullen engageren in deze taalstrijd. Ik hoop dat deze strijd niet zal worden ingegeven door nostalgie, maar door respect voor Jan met de pet. De studie die de heer Hatry daarnet verdedigde en waaruit bleek dat een bepaald procent van de burgers het Engels of het Frans machtig is, heeft enkel betrekking op een bepaalde categorie van de bevolking. Die achterliggende mentaliteit vinden wij ook terug bij de Franstaligen in Brussel die zich openlijk afvragen waarom de Nederlandstaligen nog hun eigen taal zouden spreken als zij perfect Frans kennen. Ik weet dat de heer Hatry deze opinie niet deelt. Deze mentaliteit is echter wel kenmerkend voor de Franstalige politieke klasse en zeker voor het FDF, waarmee de partij van de heer Hatry samenwerkt.

Het gaat fundamenteel over het respect voor de democratie, over de mogelijkheid om in zijn eigen taal te kunnen communiceren met degenen die de beslissingen nemen. Dat is voor mij veel belangrijker dan het prijskaartje dat daarop kleeft. Het is zeker zinvol vragen te stellen over de uitbreiding van het taalgebruik, maar de kostprijs is niet het belangrijkste. De uitbreiding van de Europese Unie is een interessant debat. Dit proberen tegen te werken via de taalproblematiek, of de uitbreiding van de Europese Unie aanwenden om een aantal Europese talen niet meer te erkennen als werktal of als volwaardige taal is niet ernstig. Zo zal het democratisch deficit enorm toenemen.

Absolute voorrang geven aan de economie getuigt bovendien van een gevaarlijke mentaliteit. Het economisch leven is slechts een onderdeel van onze samenleving. Het is niet de allesbepalende factor of het mag het niet langer zijn. Een economie waarbij men alleen redeneert in termen van wereldvrijhandel, houdt niet van sociale, ecologische of culturele correcties. Wanneer we die echter loslaten, gaan we naar een totaal onmenselijke wereld. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Het woord is aan minister Derycke.

De heer Derycke, minister van Buitenlandse Zaken. — Mijnheer de voorzitter, het verwondert mij niet vast te stellen dat dit onderwerp een dergelijke diepgaande en goed voorbereide discussie op gang brengt en dat de twee grootste taalgemeenschappen in ons land zich er nog behoorlijk over opwinden ook. Ik vind dat alleszins positief. Ik zal het antwoord van de regering geven in de taal van de heer Hatry om onze taalhoffelijkheid aan te tonen en onze constitutionele verplichtingen na te leven. Ik meen dat het antwoord bijzonder duidelijk is en dat ieder element haast ieder woord ervan, zijn betekenis heeft.

Ik zal zo vrij zijn daaraan in mijn eigen moedertaal nog een aantal persoonlijke overwegingen toe te voegen.

À la différence de votre proposition, monsieur Hatry, j'estime essentiel que soit maintenu et même renforcé le principe selon lequel les langues de tous les États membres sont considérées comme officielles dans l'Union européenne. Cette dernière n'est pas une organisation intergouvernementale mais une communauté créant une union toujours plus étroite entre les peuples et au sein de laquelle des décisions sont prises de la façon la plus proche possible des citoyens.

Elle a pour mission d'organiser de façon cohérente et solidaire les relations non seulement entre les États membres mais aussi entre leurs peuples. Je ne fais là que citer l'article premier — article A — du Traité sur l'Union européenne.

Du point de vue de notre gouvernement, l'Union européenne et singulièrement ses institutions doivent plus que jamais garder la confiance, le respect et le soutien actif des citoyens dans chacun des États membres.

Pour le citoyen, l'adhésion à la construction européenne passe notamment par l'assurance de la prise en considération de toutes les langues officielles de l'Union et d'un égal accès à l'information. Pour comprendre les enjeux des propositions faites et des débats en cours, le citoyen doit pouvoir échanger et obtenir des informations dans une de ces langues.

Ce souci va de pair avec une orientation qui se dégage au sein de la CIG et qui prône une plus grande transparence des travaux législatifs des institutions. La délégation belge suggère à cet égard que, lorsque le Conseil statue comme législateur, il le fasse comme le Parlement européen, de manière publique, au vu et au su des citoyens. Comment cette amélioration pourrait-elle avoir un sens si le nombre de langues utilisées était limité?

Le gouvernement est dès lors attaché au principe d'égalité des langues. Dans la note de politique adressée au Parlement au sujet de la Conférence intergouvernementale, il s'est prononcé en faveur de la reconnaissance du pluralisme et de la diversité culturels et linguistiques dans tous les secteurs d'activité de l'Union. Il s'est plus particulièrement engagé à veiller à ce que l'on ne touche pas au régime linguistique des institutions et des organes de l'Union, même en cas d'élargissement de celle-ci.

Cette position a été reprise dans le memorandum que les pays du Benelux ont élaboré en vue de la CIG. Dans ce document, ils sont convenus que le principe d'égalité s'appliquant actuellement aux langues de la Communauté doit être maintenu.

Se basant sur ces principes, le gouvernement a d'ailleurs déposé sur la table de la CIG des propositions tendant à faire inscrire dans le traité le principe du respect pour la diversité culturelle dans l'Union ainsi que le droit pour tout ressortissant d'un État membre, au titre de la citoyenneté de l'Union, d'utiliser, dans ses contacts avec les institutions et les organes de l'Union européenne, la langue officielle de l'Union qui est la sienne et de recevoir une réponse dans cette même langue. »

Ik zal nu enkele persoonlijke beschouwingen formuleren die dit probleem illustreren.

De vraag om uitleg van de heer Hatry is behoorlijk gestoffeerd en zij is overigens niet onbelangrijk. Zij getuigt van een toekomstvisie. Inzake het politieke project kunnen wij zijn voorstel echter niet in overweging nemen omdat hierdoor de moeilijke constructie van bij het begin in het gedrang komt.

Ik citeer enkele recente typische voorbeelden die aantonen dat er geen andere mogelijkheid bestaat.

Volgens de heer Hatry zou op basis van enkele standaardcriteria moeten worden overgegaan tot de selectie van de talen die als officiële voertaal moeten worden gebruikt ten koste van de andere. De culturele, sociale en politieke overwegingen nog buiten beschouwing gelaten, is het in de gegeven omstandigheden onmogelijk standaardnormen vast te leggen op basis waarvan de keuze zou moeten worden gemaakt, laat staan een keuze te maken, quod non.

Er is herhaaldelijk gesproken over een economische standaardnorm. Niets is echter minder evident. De heer Hatry heeft het Duits en vervolgens het Frans, het Engels, het Spaans, het Italiaans

en dan pas het Nederlands vernoemd. Als eminente economist moet hij echter weten dat het economische cijfer van de Benelux het tweede belangrijkste is in Europa. Is het gelet op de huidige evolutie van Europa niet haalbaar en uit politiek oogpunt niet opportuun dit economisch criterium te hanteren voor het taalgebruik?

Iedereen weet dat de Europese Ministerraad uit verschillende delen bestaat: de officiële vergadering, de lunch en de koffie. Daar worden allerlei politieke daden gesteld en daar heersen vaak verschillende taalregimes. Tot voor kort werden bij de lunch en de koffie het Engels, het Frans en het Duits als voertalen gebruikt. Ik bespaar de opsomming van de moeilijkheden die dit tot gevolg had. Het besloten kader van lunch en koffietafel werd intussen van zijn aureool ontdaan. Men opteert opnieuw voor een publieke vergadering waarbij zware politieke thema's, onder meer over buitenlandse zaken, worden behandeld in de moedertaal. Ik heb weliswaar geen perfecte kennis van vreemde talen — daarvoor heb ik trouwens niet gestudeerd — doch ik kan mij behoorlijk uitdrukken in vier talen en heb een passieve kennis van een vijfde taal. Dit is echter niet terzake. Velen dringen erop aan dat iedereen zijn eigen moedertaal kan gebruiken bij de bespreking van belangrijke politieke thema's omdat men het persoonlijk beleven van de politiek op die manier het best kan uitdrukken. Een behoorlijke vertaling is hierbij uiteraard een fundamentele voorwaarde. In feite kan men spreken van een terugplooi-beweging.

Voorts werden de nieuwe technologische mogelijkheden aangehaald. Lernout en Hauspie hebben de internationale prijs ontvangen voor hun werk op het vlak van taaltechnologie. In deze sector zal de komende tien jaar een enorme vooruitgang worden geboekt, waardoor ook in de Europese Unie heel wat technische problemen zullen worden opgelost.

Het taaleigen en de taalpluriformiteit van Nederlands-sprekenden, Franssprekenden en Duitssprekenden in ons land liggen aan de oorsprong van deze habilitatie en hebben ertoe geleid dat ons land de bakermat is van de nieuwe technologie die een steeds belangrijker economisch gegeven wordt en die wij moeten voorstaan.

Ik ben het niet eens met professor Senelle, die beweert dat het Nederlands moet worden afgedwongen. Net als iedere andere taal heeft het Nederlands zijn plaats in de Europese Unie en dit moet ook zo blijven. (*Applaus.*)

M. le président. — La parole est à M. Hatry.

M. Hatry (PRL-FDF). — Monsieur le président, je remercie le ministre et les trois collègues qui sont intervenus de l'intérêt qu'ils ont accordé à ce débat. Je diviserai cependant les intervenants en deux groupes. D'abord, M. Goovaerts qui, tout en ayant lu l'article de M. Senelle, a parlé de choses que je n'avais pas évoquées dans mon intervention, notamment *het Merkenbureau*.

Ensuite, les autres intervenants, dont le ministre, qui ont entendu ce que j'ai dit — et je me suis probablement très mal exprimé! — mais l'ont présenté d'une autre manière.

Il n'était pas question de supprimer des langues officielles. Celles-ci gardent toute leur valeur dans les textes normatifs. Chacun des membres des pays de l'Union a le droit de s'exprimer dans sa langue maternelle sans aucune restriction.

Le ministre ne pouvait pas donner d'autre réponse officielle, cela me semble évident, et les trois intervenants ne pouvaient pas dire autre chose que ce qu'ils ont dit. Mais le problème que j'ai évoqué se posera inévitablement. Il vaut mieux en être conscient aujourd'hui et se préparer à cette éventualité.

En 1958 nous étions six dans l'Union, monsieur le ministre. En 1993 — je parle du protocole que vous avez évoqué — trois nouveaux membres adhéraient et deux nouvelles langues faisaient leur entrée. Cette différence de proportions — deux nouvelles langues en 1993 et dix si nous acceptons tous les pays qui sont candidats — montre bien que le problème est d'une toute autre dimension. Et le Benelux, que vous avez également cité, monsieur le ministre, dans son mémorandum de 1996, ne pouvait dire autre chose que ce que vous-même et d'autres collègues avez évoqué. Ce n'est pas parce que l'on a toujours agi de cette manière qu'il faut poursuivre indéfiniment dans cette voie.

Je remercie ceux qui ont participé à ce débat. De leurs répliques, il ressort que je ne les ai pas convaincus, mais, de leur côté, ils ne m'ont pas convaincu non plus.

M. le président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

COMMUNICATION DE M. LE PRÉSIDENT

MEDEDELING VAN DE VOORZITTER

M. le président. — Mesdames, messieurs, la commission de la Justice, qui devait se réunir à l'issue de cette séance, est différé. Proposition sera faite de la tenir mercredi prochain à 14 heures.

Dames en heren, onze agenda voor vandaag is afgewerkt.

Notre ordre du jour est ainsi épuisé.

De Senaat vergadert opnieuw donderdag 30 januari 1997 om 15 uur.

Le Sénat se réunira le jeudi 30 janvier 1997 à 15 heures.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée.

(*De vergadering wordt gesloten om 17.55 uur.*)

(*La séance est levée à 17 h 55.*)